

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Гуманітарно-правовий факультет

Кафедра прикладної лінгвістики

**Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи**
магістра

на тему: «Застосування лексичного корпусу у вивченні морфологічної будови слова в сучасній англійській мові та створення користувацького словника (на прикладі прикметників)»

ХАІ.703.763лМ.035.784566.230 ПЗ

Виконав: студент II курсу, групи 763 лМ

Спеціальність 035 «Філологія»

Освітня програма «Прикладна лінгвістика»

Гордеюк Олександр Олегович

Керівник: канд. філол. наук, доцент,
професор кафедри прикладної лінгвістики
Рижкова В. В.

Рецензент: доктор філол. наук, професор,
професор кафедри перекладознавства
імені Миколи Лукаша ХНУ ім. В.Н. Каразіна
Фролова І. Є.

Харків – 2023

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет _____ Гуманітарно-правовий
(повне найменування)
Кафедра _____ Прикладна лінгвістика
(повне найменування)
Рівень вищої освіти _____ другий (магістерський)
Спеціальність _____ 035 Філологія
(код та найменування)
Освітня програма _____ 035 Прикладна лінгвістика
(код та найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ В.В. Рижкова
(підпис) (ініціали та
прізвище)

« 06 » грудня 2023 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Гордеюка Олександра Олеговича

(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема дипломної роботи: Застосування лексичного корпусу у вивченні морфологічної будови слова в сучасній англійській мові та створення користувацького словника (на прикладі прикметників)

керівник дипломної роботи Рижкова Вікторія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри прикладної лінгвістики

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Університету від «27» листопада 2023 р. №2042-УЧ

2. Термін подання студентом кваліфікаційної роботи – «29» листопада 2023 р. _____

3. Вихідні дані до роботи. Теоретична частина: праці науковців, що торкаються дослідження з приводу застосування лексичного корпусу у вивченні морфологічної будови слова в сучасній англійській мові та створення користувацького словника.

Практична частина: дослідження лексичного корпусу (словника англійських прикметників), створеного з використанням комп'ютерної програми ABBYY Lingvo хб, як засобу для вивчення слів, що входять у словник, за допомогою алгоритму ABBYY Tutor: Words (En-Uk).

4. Зміст пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розв'язати)

1. Розкрити сутність корпусної лінгвістики як галузі прикладного мовознавства. 2. Проаналізувати історію становлення корпусної лінгвістики. 3. Вивчити, в чому полягає корпусний підхід у навчанні англійської мови, визначити можливості лексичного корпусу у вивченні англійської мови, зокрема його застосування у вивченні морфологічної побудови англійських прикметників. 4. Скласти словник англійських прикметників з використанням програмного забезпечення.

5. Перелік графічного матеріалу

Рисунків – 7, презентація в Power Point – 24 слайди, Таблиць – 48

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділи 1-3	Рижкова В.В. – кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри прикладної лінгвістики	06.02.2023	29.11.2023
Спецчастина	Лучшева О. В. – старший викладач кафедри інженерії програмного забезпечення	06.02.2023	29.11.2023

Нормоконтроль _____ В.В. Рижкова _____ « 06 » грудня 2023 р.
(підпис) (ініціали та прізвище)

7. Дата видачі завдання «06» лютого 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів роботи	Підпис керівника
1	Теоретична частина: праці науковців, що торкаються дослідження з приводу застосування лексичного корпусу у вивченні морфологічної будови слова в сучасній англійській мові та створення користувацького словника. Практична частина: дослідження лексичного корпусу (словника англійських прикметників), створеного з використанням комп'ютерної програми ABBYY Lingvo x6, як засобу для вивчення слів, що входять у словник, за допомогою алгоритму ABBYY Tutor: Words (En-Uk).	12 червня 2023	
2	Завершити роботу над теоретичною частиною дослідження. Практична частина: дослідження лексичного корпусу (словника англійських прикметників), створеного з використанням комп'ютерної програми ABBYY Lingvo x6, як засобу для вивчення слів, що входять у словник за допомогою алгоритму ABBYY Tutor: Words (En-Uk).	01 вересня 2023	
3	Завершити роботу над практичною частиною. Спецчастина: створити електронний додаток ABBYY Lingvo Tutor x6 за матеріалом відібраного масиву англомовних лексичних одиниць в галузі освіти	10 листопада 2023	
4	Підготувати кваліфікаційну роботу магістра в повному обсязі для подачі на попередній захист.	23 листопада 2023	

Здобувач вищої освіти _____

(підпис)

Керівник роботи _____

(підпис)

О. О. Гордеюк

(ініціали та прізвище)

В. В. Рижкова

(ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

Пояснювальна записка		2
Факультет	Гуманітарно-правовий.....	2
Кафедра	Прикладна лінгвістика.....	2
Спеціальність	035	
Філологія.....		2
(код та найменування)		2
Освітня програма	035 Прикладна	
лінгвістика.....		2
(код та найменування)		2
ЗАТВЕРДЖУЮ		2
ЗАВДАННЯ		2
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ		2
Підпис.....		3
1.1. Корпусна лінгвістика: поняття, предмет та завдання.....		10

ВСТУП

Актуальність обраної теми щодо застосування лексичного корпусу у вивченні морфологічної побудови слова в сучасній англійській мові обумовлюється у сучасний період інформатизації суспільства багатьма чинниками. Насамперед стрімкий розвиток інформаційних та комунікаційних технологій забезпечив необхідність вивчення іноземної мови в закладах освіти, використовуючи нові підходи з урахуванням того, що сучасні учні та студенти є великими прихильниками гаджетів та практично у режимі константи перебувають у цифровому середовищі, за цією причиною їм потрібно набувати та вдосконалювати навички використання інтернет-ресурсами. Особливе місце у цьому аспекті відводиться технологіям корпусної лінгвістики, яка як напрям прикладної лінгвістики має великий потенціал щодо напрацювання нових підходів до викладання іноземної мови, а також щодо використання новітніх методів ефективного вивчення іноземної мови. Основним (ключовим) поняттям корпусної лінгвістики є поняття лінгвістичного корпусу (корпусу текстів), який є багатомільйонним текстовим масивом, створеним в електронному форматі для вирішення конкретних лінгвістичних завдань за допомогою використання спеціальних комп'ютерних програм (конкордансерів).

Дослідженню зазначеної вище тематики приділено багато уваги зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких Бейкер П., Беннет Дж. Р., Бернардини С., Болтон А., МакЕнри Т., Ксіао Т., Ліч Дж., Бабкова Т. В., Жуковська В. В., Демська-Кульчицька О., Колкунова В. В., Лук'янець Г.Г., Дідук-Ступ'як Г. І., Бук С. Н., Бобер Н. М., Степанова І. С., Саєнко Н. С. та інші.

Отже, в сучасних умовах інноваційного розвитку економіки і суспільства, що передбачають суттєві зміни у системі освіти, з'являються нові педагогічні методики, оригінальні теорії, ідеї. Однією із новітніх тенденцій у розвитку мовного навчання є практичне застосування в усьому світовому співтоваристві лінгвістичних корпусів в лінгвістичних дослідженнях, при підготовці словників, граматик, навчання та вивчення зокрема англійської мови.

Однак на сьогодні можливості корпусної лінгвістики в Україні поки не в достатньому ступені реалізовані у прикладній лінгвістиці, лінгвістичному навчанні, тобто при викладанні української, англійської та інших іноземних мов, хоча сучасний розвиток комп'ютерних технологій дозволяє забезпечити суттєвий вплив на підвищення якості освіти у сфері мовознавства. Так, в Законі України «Про вищу освіту» визначається поняття якості вищої освіти, яке передбачає в своєму змісті наявність таких ознак, як високий рівень професіоналізму, соціальну корисність, спрямованість на задоволення потреб особистості та суспільства.

Новизна зумовлена підвищеним інтересом лінгвістів до обраної теми дослідження у зв'язку із великою значущістю лексичного корпусу для вивчення та навчання іноземній мові, в тому числі використання його як провідного потужного інструменту для вивчення морфологічної побудови слова у сучасній англійській мові.

Об'єктом вивчення у роботі є лексичний корпус як мовний ресурс для вивчення морфологічної побудови слова у сучасній англійській мові.

Предметом роботи є дослідження можливостей лексичного корпусу для складання словників за допомогою програмних засобів корпусної лінгвістики (на прикладі прикметників).

Мета роботи – вивчити значення корпусної лінгвістики, зокрема лінгвістичних корпусів для удосконалення якості освіти у сфері мовознавства, розглянути можливості лінгвістичного корпусу як головного інструмента для досягнення кращих результатів у рішенні лінгвістичних задач.

Відповідно до поставленої мети, визначених об'єкта та предмета дослідження визначені наступні **завдання**:

1. Розкрити сутність корпусної лінгвістики як галузі прикладного мовознавства.

2. Проаналізувати історію становлення корпусної лінгвістики.

3. Вивчити в чому полягає корпусний підхід у навчанні англійської мови.

Для цього визначити можливості лексичного корпусу у вивченні англійської

мови, зокрема його застосування у вивченні морфологічної побудови англійських прикметників.

4. Скласти словник англійських прикметників з використанням програмного забезпечення.

Методами, які були використані для дослідження теми роботи є наступні: пошуковий метод, описовий метод, метод аналізу, метод синтезу, метод індукції та дедукції.

Матеріалом для дослідження були наукові доробки зарубіжних та вітчизняних фахівців, що вивчали актуальні питання корпусної лінгвістики та проблеми застосування корпусів для вивчання та навчання англійської мови. Кількість опрацьованих джерел: вітчизняні – 16; зарубіжні – 9. Матеріалом для практичної частини нашої роботи слугували 294 лексичних одиниць англійських прикметників, які були утворені за допомогою суфіксів, префіксів та через дефіс (складні прикметники). Матеріалом для спеціальної частини нашої роботи слугували 50 лексичних одиниць, які було перекладено, систематизовано, транскрибовано з використанням комп'ютерної програми ABBYY Lingvo.

Теоретична значущість роботи полягає у наявності аналітичних висновків та пропозицій, що зазначають на актуальність обраної тематики в контексті використання електронних лексичних корпусів для вдосконалення педагогічних методів навчання англійській мові, а відповідно й підвищення якості освіти у сфері мовознавства.

Практична значущість в тому, що результати дослідження можуть знайти практичне використання у лінгвістичних дослідженнях відповідної спрямованості, при використанні конкордансерів для створення словників. Також отримані навички щодо створення лексичного корпусу прикметників можуть бути у пригоді у подальшій професійній діяльності.

Публікації.

1. Гордеюк О.О. Можливості електронного корпусу англійської мови / О.О. Гордеюк // Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції

«Youth, education and science through today's challenges». – Бордо, 04–06 листопада 2023 р. : Тези доповідей. – Бордо, Франція, С. 300–301.

2. Гордеюк О.О. Проблеми застосування лінгвістичних корпусів для вивчення англійської мови у вищих навчальних закладах / О.О. Гордеюк // Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «People and the world: global problems of human development». – Прага, 18–20 грудня 2023 р. : Тези доповідей. – Прага, Чехія, С. 282– 284.

Апробації. У 2023 році результати науково-дослідницької роботи було представлено на наступних конференціях:

1. XII Міжнародна науково-практична конференція «Youth, education and science through today's challenges» (Бордо, Франція, грудень 04-06, 2023 р.);

2. XIV Міжнародна науково-практична конференція «People and the world: global problems of human development» (Прага, Чехія, грудень 18-20, 2023 р.).

РОЗДІЛ 1. Сутність корпусної лінгвістики як галузі прикладного мовознавства

На сьогодні корпусна лінгвістика є одним із найбільш перспективних напрямків сучасного теоретичного і прикладного мовознавства. Ця галузь розпочала своє стрімке становлення у 60-роках ХХ століття, що пояснюється динамічним розвитком комп'ютерних технологій. Термін «корпусна лінгвістика» почали вживати у сфері мовознавства лише в останні десятиліття ХХ століття після публікації в 1983 році збірника наукових праць «Corpus Linguistics: Recent Developments in the Use of Computer Corpora in English Language Research» за матеріалами конференції ICAME «Conference of the Use of Computer Corpora in English Language Research». Застосування комп'ютерних технологій та спеціального програмного забезпечення суттєво змінило спосіб дослідження мови та значно полегшило роботу, яка пов'язана зі збором лінгвістичних даних. Як зазначає В.В. Жуковська, що без зусиль, лише за декілька секунд, стало можливим здійснювати пошук у багатомільйонних текстових масивах (лінгвістичних корпусах), будувати конкорданс для будь-якого слова, одержувати дані про частоту словоформ, лексем, граматичних категорій, синтаксичних конструкцій, відстежувати зміни у частоті і контексті мовної одиниці у різні хронологічні періоди, одержувати дані про лексичну (колокацію) та граматичну (колігацію) сполучуваність і т. ін. Створення емпіричної бази дослідження таким способом забезпечує мінімум витрат зусиль і часу на зібрання даних, обсяг яких водночас суттєво збільшується [5, с. 8].

Слід зазначити, що дані корпусів достатньо широко використовуються в лексикографії, стилістиці, судовій лінгвістиці, лінгвістичній варіантології, перекладознавстві, соціолінгвістиці, методиці навчання і вивчення іноземної мови та в багатьох інших лінгвістичних дослідженнях.

1.1. Корпусна лінгвістика: поняття, предмет та завдання

Отже, у сучасному світі цифрові технології стали невід'ємною частиною життя кожної людини і проникли в усі галузі соціального життя. На сьогодні цифрові технології активно використовуються у сфері освіти, а сучасні здобувачі освіти більш не уявляють свого життя без різноманітних гаджетів. Зокрема, вони активно користуються інформаційними технологіями в межах освітнього процесу і важливо є для них застосування та вміння користуватися ресурсом мережі Інтернет. Особливе значення в цьому аспекті відводиться технологіям корпусної лінгвістики, яка є новим напрямом прикладної лінгвістики і може внести новий зміст у вивчення іноземної мови.

Для розуміння сутності корпусної лінгвістики вважаю необхідним перш за все, визначити її поняття, предмет та завдання. На думку фахівців у сфері мовознавства корпусна лінгвістика як галузь прикладного мовознавства займається вивченням загальних принципів побудови, обробки та експлуатації даних лінгвістичних корпусів (корпусів текстів) із використанням сучасних комп'ютерних технологій, розробленням методики збору реальних мовних явищ – писемних та усних текстів, а також способів їх збереження та аналізу [5, с. 9]. Тобто, корпусна лінгвістика є наукою, що вивчає створення корпусів текстів і їхнє використання. Таким чином, центральним для корпусної лінгвістики є поняття «корпус текстів», під яким розуміється значний за обсягом, представлений в електронному вигляді, уніфікований, структурований, розмічений, філологічно-компетентний масив мовних даних, створений для вирішення конкретних, лінгвістичних завдань. Мовні корпуси базуються на текстах, відібраних з реальних, автентичних джерел: книг, газет, журналів, промов тощо, таким чином подаючи мову у природньому середовищі її функціонування. З становленням корпусної моделі організації текстових ресурсів та здійснення досліджень мови на їхній основі і розвивається окремий напрям корпусної лінгвістики, об'єктом якої є текст, а предметом – корпус: перетворена на електронну форму, системно організована та програмно

оброблена сукупність текстів [3, с. 154]. На думку Т. Бобкової у широкому значенні під корпусом розуміють будь-яке зібрання письмових усних текстів, використане з метою дослідження мови; у вузькому значенні під корпусом розуміють зібрання текстів в електронній формі, що презентує певну мову [1, с. 11].

Виходячи із зазначених вище понять корпус текстів характеризується чотирма основними параметрами: по-перше, він повинен бути достатньо великого обсягу; по-друге, корпус повинен бути структурованим або розміченим; по-третє, тексти, складові певного корпусу, повинні бути в електронному варіанті; по-четверте, в поняття електронний корпус входить, як правило, спеціальне програмне забезпечення для роботи з цим корпусом. Цінність корпусу на наш погляд полягає в наступному: одного разу зроблений корпус може багато разів використовуватися; корпус показує мовні дані в їх реальному оточенні, що дозволяє досліджувати лексичну і граматичну структуру мови, а також безперервні процеси мовних змін, що відбуваються в мові впродовж певного відрізка часу; корпус характеризується наочністю або збалансованим складом текстів, що дозволяє використовувати його для тестування пошукових машин, машинних морфологій, систем перекладу, а також використовувати в різних лінгвістичних дослідженнях; корпус має важливе значення для викладання мови, оскільки за допомогою корпусу можна швидко та ефективно перевірити особливості вживання незнайомого слова або граматичної форми.

Вважаємо, що у даному контексті має сенс, визначаючи сутність корпусної лінгвістики, звернути увагу на ознаки корпусного аналізу: 1) емпіричний підхід до аналізу мовних даних (досліджуються реальні моделі мовної реалізації у природних текстах; 2) використання великих за обсягом, структурованих масивів природних текстів (корпусів), які мають бути основи для аналітичної роботи; 3) широке залучення комп'ютерних технологій для дослідження лінгвістичних масивів; 4) застосування квалітативних і квантитативних аналітичних методик, з суттєвою перевагою останніх (вивчення частоти вживання лінгвістичних

одиниць, статистичні дослідження сполучуваності і т. ін.). Отримані в результаті корпусного аналізу дані не тільки сприяють формулюванню якісно нових висновків про мову, але й окреслюють такі напрямки досліджень, які до появи корпусів не привертали уваги дослідників. Спираючись головним чином на реальний мовний матеріал, а не на певну інтуїцію та інтроспекцію, корпусні дослідження дозволяють отримати об'єктивні результати та запобігти суб'єктивних висновків дослідника при вивченні мови.

Текстовий корпус характеризується тим, що має подвійну природу як об'єкт дослідження. З одного боку, виступає в якості вихідного мовленнєвого матеріалу для корпусної лінгвістики, а з іншого, є результатом діяльності цього мовознавчого напрямку, тому корпусне мовознавство відбувається у двох напрямках: щодо теорії та практики створення корпусів; вивчення мови за допомогою корпусних методів. Таким чином, предметом корпусної лінгвістики виступають як теоретичний матеріал, так і практичні механізми, що передбачають створення та використання мовних корпусів.

Враховуючи вищенаведене, завдання корпусної лінгвістики є повне і системне відображення змістовного спілкування мовою. При цьому особливістю корпусної так званої розвідки або корпусного аналізу є підхід до розгляду прикладних проблем лінгвістики саме в комунікативних процесах. Також слід зазначити, що головним є описання мови, яке має значення для вирішення різноманітних технічних завдань та звісно процес безпосереднього предметного спілкування мовою.

1.2. Зв'язок корпусної лінгвістики з іншими мовознавчими науками

У даній роботі вважаємо доцільним вивчити питання зв'язку корпусної лінгвістики з мовознавчими науками, інакше кажучи, визначити статус корпусної лінгвістики у системі сучасного мовознавства. Слід зазначити, що більшість зарубіжних та вітчизняних мовознавців позиціонують корпусну лінгвістику як самостійну дисципліну прикладного мовознавства з власним

предметом, об'єктом і метою дослідження, термінологічним апаратом, теоретичним і практичним підґрунтям власними дослідними прийомами [4, с. 8]. Однак на думку В.В. Жуковської статус корпусної лінгвістики на сьогодні не є остаточно визначеним, у підтримку цієї тези вона наводить висновки з цього питання деяких зарубіжних науковців. Так, Т. МакЕнрі, Е. Вільсон, Р. Ксіао та інші лінгвісти характеризують її як особливу «методологію» дослідження мовного матеріалу, на відміну від класичних галузей лінгвістики: фонетика, синтаксис, семантика тощо. Зазначені мовознавчі галузі досліджують певне окреме питання щодо мовної системи, але у свою чергу корпусна лінгвістика характеризується багатоаспектною мовною реалізацією. До того ж того, корпусні методики можуть бути використані для вивчення мовних одиниць будь-якого мовного рівня. Тож за на думку вище зазначених науковців корпусна лінгвістика уявляє з себе систему методів і принципів використання корпусів для вивчення мови. Із цього виходить, що корпусна лінгвістика визнається особливою методологією вивчення мови, що передбачає чимало можливостей її застосування в багатьох лінгвістичних напрямках та теоріях [5, с. 13–14]; [23, с. 386]; [22, с. 235].

Розглядаючи корпусну лінгвістику у системі лінгвістичних наук, слід звернути увагу на її відмінності від традиційної лінгвістики. Наприклад, основна увага корпусної лінгвістики – це вивчення мовлення, а традиційної лінгвістики – вивчення мови. Мета першої – опис мови у тому вигляді, як вона проявила себе в мовленні, представленого у вигляді спеціально відібраного корпусу текстів, а другої – опис та пояснення мови. Також корпусна лінгвістика у своїх дослідженнях спирається на дані корпусу тексту, а традиційна йде від теорії у своїх дослідженнях до пояснення і підтвердження певних фактів, особливостей мовлення. У корпусній лінгвістиці текст розглядається як певна фізична сутність, а у традиційній лінгвістиці як певна абстракція, основна увага у першій приділяється формі, а у другій не тільки формі, а також і змісту і це не вичерпаний відмінностей корпусної лінгвістики від традиційної (класичної). Так, слід звернути увагу на те, що традиційна лінгвістика вивчає можливість або

неможливість певного лінгвістичного явища, корпусна ж лінгвістика додатково вивчає й імовірність лінгвістичних явищ.

Доволі часто корпусна лінгвістика ототожнюється з комп'ютерною лінгвістикою, однак незважаючи на те, що обидві галузі залучають комп'ютерні програми, що робить їх схожими, але все ж таки вони відрізняються. Доцільно розмежовувати зазначені напрями на основі функції мови, яку вони певним чином оптимально перетворюють. Так, комп'ютерна лінгвістика, поряд із такими напрями прикладної лінгвістики як квантитативна лінгвістика, психолінгвістика, лінгвістична кримінологія спрямована здійснювати оптимізацію когнітивної функції мови, що пов'язана з мисленням людини та із пізнанням існуючих реалій. Корпусна ж лінгвістика у свою чергу оптимізує епістемну функцію, що передбачає збереження знань та їх і передачу, а також відображення специфіки національної самосвідомості. Слід додати, що комп'ютерна лінгвістика є окремою прикладною лінгвістичною дисципліною, яка характеризується насамперед обов'язковістю використання комп'ютерних засобів до оброблення лінгвістичних даних і займається вирішенням таких проблем як автоматичний переклад та автоматизоване дублювання інформації з первинних текстів, створення конструкцій зручних інтерфейсів людиною з використанням комп'ютерних технологій, можливість здійснення кількісного опису спілкування на мові, що використовується для спілкування між людьми і не створюється цілеспрямовано. Для корпусної ж лінгвістики не встановлюється пріоритет щодо використання саме комп'ютерних технологій, вона спрямована на створення різних моделей, що передбачають можливість використання мови в різних умовах, в даному випадку мають значення всі аспекти функціонування мови та їх фіксування, і при цьому важливе збереження як інтра-, так і екстралінгвістичну специфіки, що забезпечуватиме адекватність лінгвістичних даних, як вважає Демська-Кульчицька [4, с. 14].

Підсумовуючи наведене вище, слід звернути увагу на наукову думку фахівця В.В. Жуковської, яка вважає, що в певних аспектах комп'ютерна і корпусна лінгвістики тісно взаємодіють і доповнюють одна одну. Так, комп'ютерна

лінгвістика створює необхідні інструменти для корпусної лінгвістики, тобто спеціалізовані комп'ютерні програми для аналізу та обробки великих масивів мовних даних [5, с. 20]. Це так звані парсери, тегери, конкордансери та інші. Ці висновки вченої з приводу співвідношення корпусної та комп'ютерної лінгвістики на наш погляд є цілком коректними.

1.3. Піднапрями у корпусних дослідженнях та їх параметри

Основою корпусної лінгвістики є розроблення теоретичних засад і практичних прийомів побудови, машинного опрацювання, експлуатації та аналізу мовних даних, оформлених як корпус текстів. Лінгвістичні корпуси становлять машинописне, стандартно організоване зібрання репрезентативних для певної мови, діалекту або іншої підмножини мов писемних або усних текстів в електронній формі, призначених для лінгвістичного аналізу й опису. Це, свого роду, інформаційно-довідкова система, яка слугує базою для дослідження одиниць та явищ різних мовних рівнів (фонетичного, морфологічного, лексико-семантичного та синтаксичного), для вивчення особливостей використання природної людської мови у формах усного та писемного мовлення та для визначення специфіки функціонування мови в різних стилях (художньому, офіційно-діловому, публіцистичному, науковому, розмовному) [9, с. 127–128].

Фонетичні корпусні дослідження є досить обмеженими, оскільки існує невелика кількість лінгвістичних корпусів, які містять фонетичну розмітку. Серед них, наприклад, корпус усної англійської мови, що містить розшифрування магнітофонних записів громадських виступів та усної розмовної мови, а також транс крипти кінофільмів тощо. Останнім часом особливого поширення набуло вивчення емотивності мовлення персонажів (тобто емоційності у мовному значенні) на основі аналізу таких моделей корпусів текстів, що враховують інтонаційні особливості.

Вивчення граматичної будови мови на основі лінгвістичних корпусів включає дослідження морфології, словотвору, словозміни [22, с. 42–45]. До системи автоматичного морфологічного аналізу як одного з невід'ємних

компонентів програмного забезпечення корпусу текстів входить певний порядок контекстної аналітики словоформ. Його завдання полягає у коректному позиціонуванні граматичного значення граматичної форми, яка виявляє лексичну тотожність. Таким чином, при реалізації морфологічної розмітки корпусу розробляються різноманітні підходи щодо запобігання морфологічної неоднозначності.

За допомогою аналітичного опрацювання лінгвістичного корпусу вивчають специфіку словозміни, аналізують морфологічні показники мови, наприклад, виявляють, в які синтаксичній функції найчастіше виступають різні частини мови. Також з'ясовують, з якими відмінками найчастіше використовується певна частина мови, визначається частотність лексичних або граматичних варіантів слів як абстрактних одиниць морфологічного аналізу, виявляються атипові граматичні явища або конструкції. Лінгвістичні корпуси дозволяють отримати дані про конкретні форми слова і про цілі граматичні категорії.

Широко використовують лінгвістичні корпуси й у вивченні словотвору завдяки можливості здійснити пошук та статистичний підрахунок вживання заданих коренів, афіксів і флексій. Одною з важливих особливостей методу аналізу на базі лінгвістичних корпусів є можливість визначення частотності вживання граматичних конструкцій в тих чи інших жанрах чи діалектах. Популярними є вивчення особливостей структури та використання різних типів граматичних конструкцій, наприклад, утворення минулих та перфектних форм дієслів у різні періоди розвитку мови [17, с. 100].

Корпусні дані в більшій чи меншій мірі слугують базою для написання граматики, наприклад *An Empirical Grammar of the English Verb; Modal Verbs* Дістера Міндта (1995) та *Longman Grammar of Spoken and Written English* (Д. Бібер, С. Конрад). Остання побудована на базі Логиманського лінгвістичного корпусу і має ряд переваг: включає більше 3000 прикладів реальної англійської мови (мови носіїв) та акцентує увагу на лексико-граматичних моделях мови, їх структурі, значенні, синтаксичних функціях та способах використання в різних дискурсах.

Лінгвістичні корпуси слугують матеріалом для численних лексикологічних досліджень, серед яких вивчення контекстів, частотності вживання та екстралінгвістичних характеристик лексичних одиниць мови, встановлення значення слів, багатозначність, омонімія, синонімія, антонімія та інші відносини між значеннями слів, а також зміни в словниковому складі мови, відображення в мові соціальних, територіальних, професійних характеристик.

Вивчення семантики на базі лінгвістичних корпусів є можливим завдяки існуванню різних типів семантичної розмітки: PropBank, WordNet, FrameNet. Значення лексем визначається на основі контексту їх вживання, шляхом вивчення типових словосполучень та коллокацій, тобто конкордансів. Існують також способи здійснити семантичне анотування корпусів (наприклад, семантично анотована лексична база англійської мови WordNet), але матеріали таких досліджень обмежені.

Лексикографічний аналіз на базі лінгвістичних корпусів допомагає проаналізувати контекстне вживання тих чи інших слів, особливо синонімічних (наприклад, *small/little*), їх частотну сполучуваність з іншими словами, регулярність їх вживання в різних стилях та чітко визначити їх семантику [19, с. 223].

Більшість світових лексикографічних видавництв використовує для підготовки словників репрезентативні корпуси текстів, наприклад, видавництво Collins – Бірмінгемський корпус англійської мови (1987).

За допомогою лінгвістичних корпусів досліджують різні синтаксичні явища й конструкції: вивчають валентність дієслів, типи прийменникового керування, прямий та зворотній порядок слів, синтаксичні функції різних граматичних категорій (наприклад, функції інфінітиву в реченні, функції сполучників на початку і в середині речення). Корпуси дозволяють отримати дані про використання та функції різних розділових знаків. Результатом корпусного аналізу структури складного речення є *Clause patterns in Modern British English; A corpus-based (quantitative) study* by N. Oostdijk and P. de Haan (1994).

Багато праць з корпусної граматики та синтаксису базуються на дослідженні інтуїції розумінні мовців та їх професійних навичках. На сьогодні створення багатомільйонних лінгвістичних корпусів значно полегшило вивчення мови в плані та посприяло виробленню загальномовних норм-правил, адже кожне граматичне правило спочатку розглядалося на основі прикладів побудови граматичних структур та словоформ окремими мовцями.

Лінгвістичні корпуси не часто використовуються для аналізу дискурсу або здійснення прагматичних досліджень. Одним із пояснень цього є те, що досить важко знайти матеріал, який підходить для такого роду досліджень. Більшість корпусів, що є у наявності не містять інформацію про конкретні мовленнєві ситуації виголошення текстів, невербальні засоби, що їх супроводжують та конкретні наміри мовознавців. Однак у останнім часом створюються та проходять анотацію багато корпусів, які придатні для дослідження в сфері прагматики. Прикладом таких досліджень можуть бути роботи норвезьких вчених в Бергені, на основі корпусу мови лондонських підлітків (*corpus of London teenage language, COLT*).

З позицій прагматики лінгвістичний корпус розглядається як зібрання зразкових текстів, орієнтованих на засвоєння і використання їх як прототипу для подальших мовних дій в певних умовах комунікації. Таким чином, корпус текстів, орієнтований на певну граматичну мету, або прагматично-орієнтований корпус текстів може розглядатися як спосіб вирішення проблеми оптимізації мовних відносин в сучасному суспільстві [22, с. 89]. Прагматична ціль, що лежить в основі побудови корпусу, полягає не лише в навчанні правильній комунікації, але і має широкий спектр наукових досліджень та застосувань, зокрема визначення типових вербальних засобів, характерних для певних типів дискурсів.

Наявність лінгвістичних корпусів з великими підбірками текстів різних жанрів, авторів та медіа відкриває нові можливості в галузі досліджень стилістики. В останні роки, корпусна стилістика стала визнаною частиною корпусної лінгвістики. Тексти різних видів поєднують один з одним, щоб

виявити їх типові характеристики та жанрові особливості. Загалом корпус може використовуватися з метою порівняння інших текстів. Однією із сфер, де корпусна стилістика має широке застосування є вивчення індивідуального авторського стилю, спираючись на корпуси авторських текстів. Для дослідження змін стилю автора користуються статистичними методами, таким чином визначається специфіка використання художніх засобів та притаманних творцю стилістичних прийомів у художніх текстах.

Отже, корпусна стилістика дозволяє здійснювати аналіз літературних текстів, використовуючи лінгвістичні корпуси, тому що вона поєднує в собі аналітичні методи корпусної лінгвістики та завдання стилістики, аналізуючи значення літературних текстів за допомогою обчислюваних засобів та проводячи стилістичний аналіз текстів.

Лінгвістичні корпуси відрізняються синхронністю, багатоплановістю, а також і здатністю поєднувати декілька шляхів пізнання (вербальний, візуальний, тощо). Синхронність найкраще описується як особливий аспект відтворення одиниць всіх рівнів мови, який є ключовим аспектом корпусної лінгвістики. Однак, оскільки для більшості рівнів мови здатність відтворення (репрезентативність) лінгвістичного корпусу на практиці не може бути оцінена задовільним чином, вибірка лінгвістичного корпусу зазвичай намагається досягнути абсолютної репрезентативності, інтуїтивно оцінювати певні якісні та кількісні характеристики відповідного буквеного набору мови і тому вимагає від корпусу відображення цих властивостей. Таким чином, лінгвістичний корпус досягає збалансованості стосовно оцінок певних властивостей мовних одиниць.

Корпусна лінгвістика пропонує нові можливості для багатьох дисциплін, які виходять з лінгвістики, зокрема психолінгвістики, соціолінгвістики та історичної лінгвістики.

Також корпусна лінгвістика здійснює статистичний аналіз частотності вживання мовних одиниць, що може слугувати також і показником процесів сприйняття, відтворення та передачі мовних даних [17, с. 99]. Так, частотність вживання слів як абстрактної одиниці морфологічного аналізу, безпосередньо

пов'язана з легкістю або складністю їх сприйняття, а вибір синонімічних слів у різних контекстах – з механізмами встановлення категорій та відображенням існуючих зв'язків між елементами існуючих реалій. Частотність вживання граматичних та синтаксичних конструкцій обумовлюється їх продуктивністю або непродуктивністю в мовному еквіваленті.

В той час, як корпусна лінгвістика наполягає на окремому вивченні лексики та синтаксису, вчені корпусної психолінгвістики роблять припущення, що слова і синтаксичні моделі представляються як якісно однакові вузли системи, що забезпечують відповідність семантичному та прагматичному значенню висловлювання [4, с. 121].

Фахівці визнають той факт, що мова пов'язана з процесом мислення. Такі висновки дозволяють застосовувати лінгвістичні корпуси для вивчення порушень у процесах мислення, виявляти патології та відхилення. Для того, щоб проаналізувати особливості порушення мови важливо мати дуже конкретне максимально коректне уявлення про відмінності між порушеннями і правильними формами.

Якщо лінгвістичні корпуси є носіями соціолінгвістичну інформацію про мовознавців та/або авторів текстів, то тоді виникає можливість використання корпусів для соціолінгвістичних досліджень. Так, Британський національний корпус був широко анотований щодо різних соціолінгвістичних параметрів, таких як вік, стать, соціальний стан, місце проживання письменників і т.п. Ця інформація застосовується у відповідних дослідженнях, наприклад, Полем Рейсоном *Social Differentiation in the Use of English Vocabulary; Some Analyses of the Conversational Component of the British National Corpus* [9, с. 89]. Інший корпус з соціолінгвістичним анотуванням – це COLT – Корпус мови підлітків Лондона (наприклад, праця *Girls' conflict talk: a sociolinguistic investigation of variation in the verbal disputes of adolescent females* by A-B Stenstrom and I.K. Hasund).

У період 80-ті роки ХХ століття, коли мало місце значне покращення технічних показників комп'ютерної техніки та у більшій кількості з'явилися електронні варіанти історичних та літературних текстів історичної тематики, то

значно й збільшилися корпусні дослідження в межах історичної лінгвістики. Можливість отримання репрезентативної вибірки мови стосовно різних етапів історії в машинописній формі дозволила істориками мови швидше і ефективніше проводити їх послідовні у часі аналізи суспільних процесів різних історичних епох. Отримані результати характеризуються більшою системністю та всеохопністю, дозволяють прослідкувати динаміку мовних змін, встановити закономірності розвитку національної мови та виявити специфіку функціонування діалектів. Гельсінський корпус являє собою відомий і часто використовуваний корпус текстів різних періодів. Корпус Lampeter ранньої-нової англійської мови містить добірку брошур, виданих між 1640 і 1740 роками.

Сьогодні лінгвістичні корпуси письмових чи усних текстів успішно використовуються для навчання іноземним мовам та в лінгвістичній педагогіці. На базі корпусів формуються списки автентичної активної лексики студентів, частотні списки термінів для використання в професійних курсах [19, с. 231]. Сучасна практика викладання іноземної мови базується на правилах і зразках реального використання різноманітних конструкцій граматики. На відміну від традиційних граматик, корпусні враховують стильову специфіку вживання лексичних одиниць та граматичних конструкцій, що є надзвичайно важливим для людей, що вивчають мову.

Міжнародний корпус учнів англійської мови (International Corpus of Learner English) містить мовні тексти осіб, що вивчають мову, як іноземну, та має на меті допомагати педагогами відслідковувати та аналізувати типові помилки, які роблять учні під час навчання.

Отже, на сьогодні корпусна лінгвістика має широке використання не лише в галузі лінгвістики, а й в інших галузях гуманітарної науки, зокрема соціології, психології, педагогіці та ін.

Створення, розвиток і використання електронних лінгвістичних корпусів – це один із найбільш передових та перспективних напрямків сучасної лінгвістики. Саме в рамках цього напрямку найбільш вірогідні інноваційні результати як в галузі теоретичної лінгвістики (одержання нових знань про структуру мови), так

і в області прикладної лінгвістики (розвиток технологій нового покоління для автоматичної обробки текстів, машинного перекладу і модернізації методів лінгвістичних досліджень) [22, с. 223].

Сучасні дослідники-мовознавці розробили основні принципові підходи щодо конструювання та використання лінгвістичних корпусів для проведення конструктивних лінгвістичних досліджень мовних даних. Створюються все більш досконалі та розвинені системи корпусів, впроваджуються віртуальні схеми професійної взаємодії в лінгвістиці, розширюються інтелектуальні функції такого феномену як лінгвістичний корпус.

Найбільш перспективними є корпусні дослідження мови на стику дисциплін, а саме вивчення пізнавальних (когнітивних) механізмів, вербалізації емоцій у мові, комунікативних можливостей з урахуванням соціальної визначеності та історичної зумовленості вживання та функціонування різноманітних лексем, з використанням лінгвістичних корпусів.

Певною мірою корпусні студії змінюють пріоритети сучасних лінгвістичних досліджень і демонструють виразну переорієнтацію об'єкта дослідження з «системи» на «узус», з «мови» на «мовлення».

Ранні корпусні дослідження у галузі лексикології базувалися на побудові семантичної бази значень, щодо них мали місце критичні судження у зв'язку з їх суб'єктивним характером. Але останнім часом, коли з'явилися семантично анотовані лінгвістичні корпуси, в дослідженнях у галузі лексикології почали користуватися методом корпусного аналізу. Цих досліджень поки ще замало, але це є перспективний напрям для вивчення мовознавцями, адже значення мови виводяться на основі здатності певних слів вступати в сполучення з іншим словом та частотності вживання їх в певних мовних контекстах. Такої спрямованості дослідження можуть посприяти втіленню нових підходів до вивчення актуальних питань лексикографії та лінгвістичної педагогіки.

Серед фахівців у галузі корпусної лінгвістики постійними є дискусії про розмір зразка (прикладу) та доцільність складання корпусів текстів із зразків. Більшість лінгвістів мають точку зору про те, що доцільно сьогодні складати

корпуси не із зразків, а з повних текстів, тому що робота з фрагментами заданої величини зістикується з певними обмеженнями при дослідженні тексту як єдиного цілого. Орім того, під час дослідження повного тексту корпусу можливо достатньо легко створити традиційний корпус зразків, у той час, як обернена операція неможлива.

Тенденція до складання корпусів повних текстів створює нові перспективи для вивчення стилістики тексту, визначення ознак різних типів тексту та виявлення конкретних та корисних результатів у межах мовної комунікації.

Одними із новітніх досягнень в корпусній лінгвістиці є створення мультилінгвальних, паралельних та мультимодальних корпусів, наприклад, MULTEXT (Multilingual Text Tools and Corpora). Використовуючи відповідні досягнення корпусної лінгвістики та необхідне програмне забезпечення, розробники зазначеного корпусу можуть аналізувати водночас вербальні тексти та аудіо дані шості європейських мов. Увесь корпус має розмітку за логічними та структурними рисами, підгрупи даних містять позначення граматичних та семантичних ознак у межах текстів. Таким чином, корпус сприяє проведенню порівняльних лінгвістичних досліджень різних мов та вивченню різноманітних засобів, за допомогою яких здійснюється передача та відображення даних певних об'єктивних реалій у мові.

Все ж, необхідно пам'ятати, що незважаючи на новітні можливості корпусної лінгвістики, вона є тільки одним з методологічного інструментів сучасної лінгвістики. Навіть великі за обсягом корпуси не в змозі відобразити все особливості мови, але у деяких випадках незначні за обсягом корпуси можуть надати інформацію, яку неможливо було б отримати не звертаючись до корпусного дослідження.

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 1

Після вивчення питань першого розділу про сутність корпусної лінгвістики як галузі прикладного мовознавства можна зробити наступні висновки:

1. Корпусна лінгвістика як галузь прикладного мовознавства займається вивченням загальних принципів побудови, обробки та експлуатації даних лінгвістичних корпусів (корпусів текстів) із використанням сучасних комп'ютерних технологій, розробленням методів збору про реальні мовні явища, як писемних та усних текстів, а також передбачає пошук оптимальних способів їх збереження та аналізу. Таким чином, корпусна лінгвістика є наукою, що вивчає створення корпусів текстів і їхнє використання для вивчення мови. Ключовим у галузі корпусної лінгвістики є поняття «корпус текстів», під яким розуміється значний за обсягом, представлений в електронному вигляді, уніфікований, структурований, розмічений, філологічно-коректний масив мовних даних, який спрямований на вирішення певних лінгвістичних завдань.

2. Ознаками корпусного аналізу є: 1) такий підхід, що передбачає дослідження мовних даних шляхом досвіду за допомогою експериментів, висновки такого дослідження засновані на конкретних даних; 2) використання великих за обсягом, структурованих масивів природних текстів (корпусів) як основи для аналітичного дослідження; 3) активне залучення комп'ютерних технологій для дослідження лінгвістичних матеріалів; 4) застосування якісних і кількісних аналітичних методів дослідження, при чому з перевагою останніх (наприклад, мається на увазі вивчення частоти вживання лінгвістичних одиниць, статистичні дослідження тощо).

3. Розглядаючи корпусну лінгвістику у системі лінгвістичних наук, слід звернути увагу на її відмінності від традиційної лінгвістики. Наприклад, основна увага корпусної лінгвістики – це вивчення мовлення, а традиційної лінгвістики – вивчення мови. Мета першої – описання мови у тому вигляді, як вона виявила себе в мовленні, наприклад, у вигляді спеціально відібраного корпусу текстів, а другої – опис та пояснення мови та інші відмінності. Також, визначаючи зв'язок

корпусної лінгвістики з іншими науками у галузі мовознавства, слід зазначити, що у розглядані певних питань комп'ютерна і корпусна лінгвістики перетинаються одна з одною. Аналізуючи в чому полягає їх взаємодія, можна дійти висновку, що перша відіграє прикладну роль в цьому взаємозв'язку через використання комп'ютерних програм для здійснення аналітичних процесів обробки змістовних лінгвістичних матеріалів.

4. Виділяючи певні піднапрями при аналізі лінгвістичних корпусів є підстави зазначити, що корпусна лінгвістика базується на теоретичному підґрунті та прикладних методиках структурування, технічного оброблення, використанні та вивченні лінгвістичного матеріалу, що може позиціонуватися у якості лінгвістичного корпусу, який складає, упорядкований масив типових матеріалів в електронному вигляді для певної мови чи діалекту тощо, що мають підлягати аналітичній обробці та описанню. Це така система, котра слугує для дослідження одиниць та явищ різних мовних рівнів (фонетичного, морфологічного, лексико-семантичного та синтаксичного), а також для вивчення особливостей використання природної людської мови, (тобто такої, що не створена штучно) у формах усного та писемного мовлення та для визначення особливостей функціонування мови в різних стилях (художньому, офіційно-діловому, публіцистичному, науковому, розмовному).

РОЗДІЛ 2. Історія становлення корпусної лінгвістики

2.1. Історія виникнення електронних корпусів

Досліджуючи історичний аспект корпусної лінгвістики, науковці мають різні думки щодо її становлення. Зокрема, У. МакЕнері та А. Вільсон вважають, що перший період її розвитку починається з 1910 року і закінчується на початку 60-х років (1910-1960 рр.). Цей період вони визначають як стадію ранньої корпусної лінгвістики, коли відбувається формування теоретичного підґрунтя та прагматичних передумов виникнення наряду й створення текстових збірань для лінгвістичного дослідження переважно на паперових носіях [5, с. 30].

Жуковська В. В., посилаючись на думку Я. Свартвіка зазначає, що в історії корпусів був спочатку так званий «кам'яний вік», або докомп'ютерний період, коли корпуси укладалися вручну на папері. Ці перші паперові доелектронні корпуси по суті були конкордансами, тобто алфавітними списками всіх ужитих в певному тексті/текстах слів у їх контекстному оточенні. Укладання таких паперових корпусів-конкордансів займало багато часу та вимагало напруженого аналізу, який здійснювався вручну. Найвагомішу роль доелектронні корпуси відіграли в таких лінгвістичних творів, а також написання граматик та словників [5, с. 31].

Конкорданси Біблії були першими серйозними корпусними дослідженнями лінгвістичного матеріалу. Дослідники Біблії та їх помічники уважно проглядали сторінку за сторінкою, рядок за рядком і вручну індексували всі слова. Етимологія латинського слова *concordantia* – згода, відповідність (*con* – від прийменника *cum* означає «з»; *cor* – «серце») пов'язана з початковим ідеологічним підтекстом цієї трудомісткої діяльності, а саме: підтвердити, що Біблія – це гармонійне божественне послання, а не збірка текстів із розрізнених джерел [5, с. 31].

З першим відомим анонімним конкордансом пов'язано ім'я францисканця Антонія Падуанського (1195-1231 рр.). Це був конкорданс Біблії (*the Concordantiae Morales*), який укладений на основі Вульгати (латинського

перекладу Біблії 5 ст.). Відомою працею того ж періоду є конкорданс кардинала Хьюго де С. Каро, який у 1230 році за допомогою 500 монахів-домініканців у монастирі Сент-Джеймс у Парижі уклав покажчик слів Вульгати. З того часу було укладено ще низку конкордансів Біблії: а Hebrew Concordance, укладений Ісаком Натаном бен-Калонімусом у XV столітті, а також конкорданс Олександра Крудена (A Complete Concordance to the Holy Scriptures) (XVIII століття) та конкорданс Іакова Стронга (Exhaustive Concordance of the Bible), опублікований у 1890 році.

Згодом услід за конкордансами Біблії почали зв'являтися конкорданси літературних творів. Наприклад, конкорданс праць У. Шекспіра Ендрю Бекета (A Concordance of Shakespeare) (1787 р.), конкорданс праць Дж. Чосера, що був укладений у 1871 році, проте, зважаючи на трудомісткість, опублікований лише у 1927 році.

Також значні за обсягом вибірки текстів крім конкордансів використовувалися ще для укладання ранніх граматики. Як зазначає Ч. Мейер [10, с. 3], навіть перші ранні відомі граматики класичних мов також можна вважати написаними на основі корпусів текстів, наприклад, у IV столітті д н.е. граматика Паніні описувала мову Ведів (санскрит), яка збереглася лише в корпусі ведичних текстів. Аристон Александрійський, грецький учений I століття, у своїй праці «Неграматичні слова» описав нерегулярні граматичні конструкції в корпусі текстів Гомера.

Ранні граматики англійської мови також базувалися на класичній традиції використання в якості прикладів цитати з реальних текстів, особливо з художніх творів, як, наприклад, граматика Роберт Лоуса «A Short Introduction to English Grammar (1762 р.). Одна з найвідоміших граматик цього періоду – семитомна праця Отто Єсперсена (1909-1949 pp.) «A Modern English Grammar on Historical Principles» також побудована винятково на прикладах, відібраних з величезної кількості текстів писемного варіанта англійської мови. Тенденція до цитування літературних творів як прикладів до граматичних правил продовжилася в

граматиках кінця XIX – середини XX століття такими авторами, як Дж. Керм, Н. Поутсма, Ч. Фріз.

Дослідження великих масивів текстів також здійснювалося з метою укладання доступних словників. Починаючи зі словника Самуеля Джонсона (1755 р.), лексикографи використовували цитати з текстів відомих письменників, щоб проілюструвати значення слів та особливості їх уживання. Лексикограф зібрав 150000 ілюстративних цитат для 40000 заголовних слів словника. Основою Oxford English Dictionary (OED), що створювався під керівництвом Джеймса Муррея (1880 р.), став 5 млн. корпус цитат на картках [5, с. 33].

Багато словників мертвих мов використовували цитати із текстів, що представляли слово в контексті, в якості ілюстративних прикладів.

Інші масштабні лінгвістичні дослідження, що відбувалися на значних за обсягом масивів текстів у період з 1890-х до 1950-х, здійснювалися лише за фінансової підтримки та залучення великої кількості кваліфікованих помічників. Наприклад, з метою вдосконалення методів скоропису в суді Й. Кадінг (1898 р.) залучив значну кількість помічників Пруської державної служби, щоб проаналізувати частоту вживання слів в 11 млн. корпусі німецької мови. З навчальною метою у період 1920-1940 рр. Торндайк та Лодж підраховали частоту слів у корпусі англійської мови обсягом до 18 млн. слів для укладення частотного словника слів. Цей словник використовувався для навчальних цілей. Впливовий (важливий) General Service List, укладений Вестом (1953), також побудований за частотним принципом.

Найбільш важливим та впливовим доелектронним корпусом вважається The Survey of English Usage, укладений Рендольфом Квірком у 1959 р. в University College London. Корпус представляв собою велику базу даних на картонних картках, які містили зразки щоденного спілкування (як писемного, так і усного) звичайних громадян. Цей проект став перехідним етапом у становленні корпусної лінгвістики. Спочатку збереження даних в електронному форматі не передбачалося і лише через багато років по тому відбулося перенесення даних корпусу в електронну форму.

2.2. Корпусна лінгвістика у XX та XXI століттях

Після розглядання історії лінгвістичних корпусів можна перейти до періоду розвитку корпусної лінгвістики у XX та XXI століттях. Після виділення першого етапу розвитку корпусної лінгвістики, зокрема розглядання періоду ранньої корпусної лінгвістики (1920-1960 рр.) слід перейти до другого етапу її становлення, який почався з 60-х років і продовжується у XXI столітті. Фахівці вважають, що переважна кількість досліджень у сфері сучасної лінгвістики розпочиналася на матеріалі англійської мови. Причиною цього був не стільки активний розвиток технологій у США, скільки інтелектуальний клімат у британській лінгвістиці в 60-80-х роках XX століття. У США в 60-ті роки XX ст. почався період формування корпусної лінгвістики, який був ознаменований активним розвитком трансформаційної генеративної граматики (ТГГ). Поява ж корпусних студій була критично прийнята представниками генеративізму. Так дослідник Н. Хомські назвав корпусний спосіб накопичення мовних даних неадекватним і хибним для опису породжувальної здатності природної мови, оскільки інтуїція мовця є достатнім джерелом мовного матеріалу [22, с. 6]; [5, с. 36]. Взагалі у 60-80 роках XX ст. у США корпусну лінгвістику не вважали перспективним напрямом розвитку у лінгвістичній сфері.

Але в британській лінгвістиці більш оптимістично ставилися до розвитку корпусної лінгвістики, зокрема Джон Фьорс та його учні зробили певні дослідження, що привели до створення багатьох корпусів та розробки корпусних досліджень на матеріалі англійської мови.

Слід зазначити, що незважаючи на несприйняття у США корпусних досліджень, їх перший комп'ютеризований корпус став стандартом для багатьох інших корпусів у подальшому. Отже, значні досягнення саме в сфері комп'ютерних технологій, а не в лінгвістиці дали поштовх для створення перших електронних корпусів.

Якщо розглядати питання корпусів першого покоління, які були пов'язані з розвитком комп'ютерних технологій, то звісно у 60-х роках великих можливостей у корпусної лінгвістики не було, тому що перші комп'ютери були

примітивними машинами, з якими було важко працювати. І перші лінгвістичні корпуси текстів на машинних носіях, що зв'явилися у 60-х роках ХХ століття були дуже малими, але з ретельно продуманою організацією. В той же період почалися два проекти щодо створення корпусів в електронному форматі, які здійснювалися в університеті Единбурга в Шотландії (корпус досяг розміру лише у 300 000 слів) та у Браунівському університеті в США, де Нельсон Френсіс та Генрі Кучера уклали одномільйонний корпус, який було названо Браунівським корпусом (the Brown Corpus).

Корпус супроводжувався значною кількістю матеріалів його первинної статистичної обробки – частотний і алфавітно-частотний словник, різноманітні статистичні розподіли. У. Френсіс та Г. Кучера ставили собі мету представити корпус текстів, що відповідав ясним і чітким критеріям відбору, зокрема враховувалося: походження і склад тексту; часова віднесеність; збалансоване представлення різних жанрів; доступність для комп'ютерної обробки.

Поява Браунівського корпусу викликала загальний інтерес у науковій спільноті та наукову дискусію, в якій обговорювалися критерії відбору текстів та потенційні можливості корпусу для наукового аналізу корпус швидко перетворився у популярний об'єкт лінгвістичних досліджень і у певний стандарт для створення інших аналогічних корпусів. Услід за цим корпусом з'явився його англійський аналог – Ланкастерсько-Осло-Бергенський корпус (the Lancaster-Oslo-Bergen Corpus). Його укладачі притримувались основних принципів укладання Браунівського корпусу – така ж сама середня довжина текстів, такі ж самі способи його представлення на машинному носії (15 жанрів вже британської масованої друкованої продукції – 1961 року видання). Анотована версія корпусу з'явилася у 1985 році.

Створення Браунівського та Ланкастерського корпусів дало можливість проводити різноаспектні філологічні порівняння двох варіантів англійсько мови (американського та британського) на текстах різних жанрів, доступній комп'ютерній обробці.

За форматом Браунівського та Ланкастерсько-Осло-Бергенського корпусів з деякими модифікаціями було укладено низку інших корпусів, серед яких Kolhapur Corpus of Indian English, the Wellington Corpus of Written New Zealand English, the Australian Corpus of English, the Corpus of English-Canadian Writing, the Standard Corpus of Present-day English Language Usage, the London-Lund Corpus (LLC) [5, с. 41].

70-ті роки ХХ століття характеризуються повільним темпом розвитку корпусних досліджень. Це було пов'язано з обмеженими можливостями розвитку комп'ютерної техніки на той період. Незважаючи на певні перешкоди у корпусному мовознавстві все ж таки були досягнуті позитивні результати. І перш за все, це створення корпусів, що перевищили поріг в 1 млн. слововживань. У 80-ті роки ХХ століття було здійснено декілька спроб створити корпуси значно більших розмірів, тому що дослідникам стало вочевидь, що корпус в 1 млн. слів є недостатнім для адекватного відображення лексичних і граматичних властивостей мови.

Корпуси другого покоління – це вже продукти інтернету, які характеризуються значно більшим обсягом, ніж корпуси, створені раніше. Зокрема, наприкінці 80-х років у Великобританії був створений перший мега-корпус, що задав новий стандарт для представницьких корпусів – Британський національний корпус (British National Corpus). Цей корпус характеризується обсягом 100 млн. слів, використанням повних текстів, а не вибірок з текстів, підкорпусом усного мовлення (10 млн. слів), наявністю частиномовної розмітки та доступом через Інтернет. Для корпусу використовувалася детальна класифікація документів за декількома параметрами: вид мовлення (писемне, усне приватне і усне публічне), для писемного за тематикою, типом видання (книги, періодика, машинописні тексти і т.п.), параметром утворення очікуваної аудиторії (високий, середній чи довільний) та складністю мови (складний, середній, простий).

За заданим Британським національним корпусом стандартом були укладені представницькі корпуси багатьох європейських мов. За цією моделлю були створенні національні корпуси іспанської, італійської, хорватської, чеської мов.

Також важливим було створення так званого моніторингового корпусу – Банк англійської мови (the Bank of English), який почався у 80-ті роки. Він охоплює англійське писемне та усне мовлення, а також різні територіальні варіанти англійської мови. У 1989 році його обсяг був 20 млн. слів, а у 2012 – 650 млн. слів.

Банк англійської мови та Британський національний корпус мали підтримку від видавців, що використовували корпуси для укладання словників і граматики. Такими ж корпусами є Кембриджський та Лонгманівський корпуси, що є закритими для вільного доступу і використовуються лише авторами та укладачами навчальних матеріалів видавництва. І ще один вид корпусів представлений Інтернаціональним корпусом англійської мови (the International Corpus of English). Цей проект розпочався у 1990 році з метою здійснення порівняльного дослідження існуючих варіантів англійської мови.

Створення Британського національного корпусу підштовхнуло для створення аналогічного Американського національного корпусу у 1999 році (the American National Corpus). Особливою прикметою Американського національного корпусу є те, що він містить жанри, які ще не були поширені за часу створення Британського національного корпусу. Це особисті електронні тести, Інтернет чати та веб-сторінки [5, с. 45].

Важливою подією було створення у 1992 році організації Європейської корпусної ініціативи (ЕСІ), метою якої були об'єднання і координація зусиль лінгвістів різних країн, що працюють над створенням корпусів текстів на інших, крім англійської, мовах. Під її егідою було створено біля 50 корпусів текстів (кожен обсягом від 12 тисяч до 5 млн. слів) на європейських мовах.

Після 2000-х років почався сучасний етап бурхливого розвитку корпусної лінгвістики, що пов'язана зі стрімким розвитком комп'ютерних технологій. Про популярність та інтенсивність розвитку корпусної лінгвістики свідчать численні

і технологічні праці, і поява нових корпусів. У цей час корпуси створені для багатьох мов світу, а наукові праці написані у галузі лексичної граматики, лексикографії та навчання мові, когнітивної лінгвістики, трілістики тощо. Корпусно-базовані дослідження відбуваються для вивчення значення слова, фразеології, синтаксичних властивостей граматичних структур, дистрибуції граматичних категорій [5, с. 46].

Підсумовуючи вищенаведене щодо історії розвитку корпусної лінгвістики маємо зазначити, що вона пройшла складний шлях від її повного неприйняття у 60-ті роки ХХ століття до пріоритетного напрямку сучасного мовознавства. Слід пам'ятати, що незважаючи на можливості корпусної лінгвістики, вона є тільки частиною методологічного потенціалу сучасної лінгвістичної науки. Так, Ч. Філмор вважає, що навіть значні за обсягом корпуси не в змозі відобразити все можливе у мові, натомість і невеликі за обсягом корпуси можуть надати інформацію, яку б нереально було отримати, не звертаючи до корпусних даних.

2.3. Корпусні дослідження вітчизняних мовознавців.

Як вважають фахівці вітчизняна корпусна лінгвістика поки що знаходиться на етапі становлення, хоча вже мають місце результати роботи як науковців-теоретиків, так і практиків у сфері українського мовознавства. Завдання, які виконуються у галузі лінгвістичних досліджень пов'язані із створенням в Україні Українського національного лінгвістичного корпусу (далі – УНЛК) у складі Національної словникової бази Українського мовно-інформаційного фонду НАН України.

Створення та розвиток УНЛК передбачає розв'язання низки вагомих завдань для вітчизняного мовознавства: 1) утворення нових українських словників різних видів (тобто орфографічних, тлумачних, фразеологічних, граматичних тощо), які мають бути виконані як у паперовому, так в електронному варіантах, при цьому вони мають бути доступні в режимі онлайн; 2) створення низки перекладних словникових систем, які спроможні здійснювати двомовне

перекладання та зорієнтовані на інтелектуальне комп'ютерне опрацювання мови, зокрема, на машинний переклад з різних мов: англійської, французької, німецької, іспанську, всіх слов'янські мови тощо; 3) розробка та створення комп'ютерних, морфологічних, синтаксичних та семантичних аналізаторів, систем автоматизованого редагування та інтелектуального пошуку в масивах природномовної інформації, а також ряд інших [5, с. 48–49].

Стосовно наукових досліджень вітчизняних мовознавців у сфері саме прикладної лінгвістики слід зазначити, що вони проводяться в різних напрямках, зокрема аналізуються різні погляди науковців на проблему ролі і місця корпусних досліджень, лінгвістичні дослідження Інтернету в розвитку корпусної лінгвістики (Степанова І. С. «Корпусні дослідження в сучасній лінгвістичній парадигмі», Н. М. Бобер «Корпусний підхід у контексті досліджень прикладної лінгвістики»), особливості та проблеми використання текстових корпусів у лінгвістичних дослідженнях (О. Л. Капінус, І. Я. Байло «Використання текстових корпусів у лінгвістичних дослідженнях») та інші напрями [16]; [2, с. 34–35]; [7].

Розробленням методики та процедури організації лексикографічного матеріалу на засадах корпусної лінгвістики займаються науковці відділу лексикології, лексикографії та української мови Інституту української мови НАН України, зокрема, це створення електронного варіанта «Словника української мови» за ред. Б. Грінченка. Над створенням корпусів працюють також лабораторії комп'ютерної лінгвістики в Національному університеті «Острозька академія» та Київському національному лінгвістичному університеті [5, с. 51].

Вважаємо, що в даному контексті слід звернути конкретну увагу на дослідження вітчизняних науковців питання використання комп'ютерних методів для створення мовних корпусів. Звісно використання мережі Інтернет для створення лінгвістичного корпусу присвячували свої роботи іноземні дослідники (М. Фольк, Ф. Реснік, Є. Агіра, Д. Мартінес) та інші. Українські лінгвістичні дослідження Інтернету сьогодні провадяться у когнітивному, лінгвопрагматичному, лінгвокультурному ракурсах і переважно на

англомовному матеріалі. Серед вітчизняних дослідників цієї тематики (Дмитрук О.В., Компанцева Л.Ф., Вінарєва О.В.) та інші [16, с. 1].

Комп'ютерна лінгвістика, безперечно є основою для корпусних досліджень. Її значення стрімко зросло у зв'язку з активним розвитком комп'ютерних технологій та активним використанням та мережі Інтернет. На сьогодні створений лінгвістичний корпус WWW є найбільш потужнішим лінгвістичним ресурсом, тобто включає більш як мільярд документів. Нині його використання є новітнім напрямом, тому що дякуючи даному корпусу можна з позитивним результатом вирішувати завдання на різних рівнях мовної системи: синтаксису, семантики, а також у практично-прикладному аспекті; в лексикографії та перекладі. Має важливе значення також важливо і те, що у WWW розміщуються паралельні тексти. Виникають нові можливості для діахронічного вивчення мовних змін і хоча застарілі документи часто вилучаються з сайтів, вже існують успішні результати вивчення семантичних змін. Фахівці у галузі Теорії та практики перекладу вважають, що WWW є найкориснішим інструментом для спостереження за особливостями вживання слова або словосполучення. Оскільки запит може бути обмежений мовою, а через URL і країною, то стає можливим отримання інформації як про власну мовленнєву реалізацію, так і про частотність. Лексикографія користується як словниковими ресурсами Інтернету, так і виявленням неологізмів, класифікацією їх у різних мовах, визначенням валентності тощо. [16, с. 2].

Також взаємозв'язок Інтернету і прикладної лінгвістики забезпечується через є вивчення Інтернет-комунікацій. Інтернет-комунікацією є на сьогодні особливе середовище актуалізації лексем, де переважною є вербальна складова. Фахівці вважають, що формування специфічної мови Інтернету надає можливість вивчати її стилістичні характеристики, створювати Інтернет-сайти, блоги, чати.

Існування текстового простору WWW дозволило створити так звану Інтернет-лінгвістику, яка пов'язана зі створенням конлангів (тобто вигаданих мов), різноманітних перекладів користувачів Інтернету, появою аматорських

словників, спробами упорядкування термінології тощо. Так, І. С. Степанова вважає, що Інтернет на відміну від інших ЗМІ, зокрема телебачення, передбачає співучасть, а не є культурою споживання, тому і формується Інтернет-мова (Netspeak або e-talk), яка є багатоаспектним явищем для лінгвістичного аналізу [16, с. 3].

Отже, корпусна лінгвістика набуває все більшої популярності останнім часом, хоча і була розкритикована патріархом сучасної наукової лінгвістики Н. Хомські. Вочевидь, що вона на сьогодні становить повноцінну альтернативу традиційній філології [21, с. 10].

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 2

Після вивчення питань, які розкривалися в межах Розділу 2 можна зробити наступні висновки:

1. Історія виникнення електронних корпусів зазнала стадію ранньої корпусної лінгвістики, коли відбувається формування теоретичного підґрунтя та прагматичних передумов виникнення наряду й створення текстових зібрань для лінгвістичного дослідження переважно на паперових носіях і перший період її розвитку починається з 1910 року і закінчується на початку 60-х років (1910-1960 pp.). В історії корпусів дослідники виділяють так званий «кам'яний вік», або ще вживають термін для його визначення – як «до комп'ютерний період», коли корпуси укладалися вручну на папері. Вважаємо, що такий номінал не зовсім коректний, тому що у до комп'ютерну епоху використовували друкарські машинки, які також мали клавіатуру аналогічну з комп'ютерною. На наш погляд більш вдалим є термін «до цифровий період». Серед в доелектронним корпусом виділяють The Survey of English Usage, укладений Рендольфом Квіркком у 1959 р. в University College London як найбільш впливовий мовний корпус. Фахівці розглядають перші паперові корпуси як перші конкордансами, тому що вони уявляють із себе алфавітні переліки всіх ужитих в певному тексті слів, що виділені з певного контексту. Також на думку мовознавців першими значущими корпусними дослідженнями лінгвістичного матеріалу були конкорданси Біблії. Надалі вже почали з'явилися і конкорданси літературних творів.

2. Після виділення та аналізу першого етапу розвитку корпусної лінгвістики, зокрема розглядання періоду ранньої корпусної лінгвістики (1920-1960 pp.) слід перейти до другого етапу її становлення, який почався з 60-х років і продовжується у XXI столітті. Фахівці вважають, що найбільша кількість сучасних наукових досліджень базується на англійській мові. Це пояснюється активністю британських дослідників, їх бажанням знайти новітні підходи для організації змістовного лінгвістичного матеріалу.

Якщо порівнювати стан лінгвістичних досліджень у США з напрацюваннями англійських мовознавців, в 60-ті роки ХХ ст., то слід

зазначити, що корпусні лінгвістичні дослідження в цій країні можна схарактеризувати спрямованістю на розвиток так званої трансформаційної генеративної граматики (ТГГ), а корпусні дослідження британців були критично була критично сприйняти теоретиками ТГГ. Але цікавим є той факт, що саме у США був створений перший комп'ютеризований корпус, який фахівці визначають як зразок для створення багатьох нових корпусів у подальшому. Слід зазначити також на думку філологів, що саме активізація розвитку та використання комп'ютерних технологій у різних сферах, в тому числі і у галузі лінгвістики, призвели до створення перших електронних корпусів. Серед прикладів створення корпусів у зазначений історичний період слід має сенс навести факт створення в Единбурзькому університеті електронного корпусу, що містив 300 000 слів. У свою чергу в США лінгвісти мовознавці створили Браунівський корпус, який містив вже 1 млн слів. Аналогічний корпус було створено і англійський лінгвістичний корпус, що містив таку ж саму кількість слів, він відомий як Ланкастерсько-Осло-Бергенський корпус.

Щодо 70-х років ХХ століття, то їх не можна назвати такими, що характеризуються стрімким розвитком корпусних досліджень. Це пояснюється обмеженими можливостями розвитку комп'ютерної техніки на той період. Незважаючи на зниження темпам дослідницьких робіт у галузі корпусного мовознавства все ж таки були досягнуті позитивні результати, і перш за все вони пов'язані зі створенням корпусів, що містили 1 млн слів.

У період 80-х років минулого століття мовознавці намагалися подолати межу, до якої дійшли у корпусних напрацюваннях 70-х років та створити корпуси що містять більш ніж 1 млн слів, тому що дослідникам стало вочевидь, що корпус в 1 млн. слів не достатньо для того, щоб досягнути різноманітних результатів в описанні мови з точки зору лексичних та граматичних правил, що їй притаманні. Так на кінець 80-х років у Великобританії фахівцям вдалося досягнути поставленої мети та встановити новий рекорд щодо обсягу лінгвістичного корпусу, тобто створити корпус, що містив 100 млн слів. Такі досягнення були результатом роботи британських мовознавців, які забезпечили

створення корпусу, що відомий в історії корпусної лінгвістики як Британський національний корпус.

У другій половині 90-х роках минулого століття знов таки англійці відрізнялися своїми досягненнями, створивши Банк англійської мови, який характеризується тим, що в ньому були враховані чисельні діалекти англійської мови, його обсяг поповнювався, і якщо у 1989 р. він становив 20 млн. слів, то у 2012 році досяг вже 650 млн. слів.

Створення зазначеного корпусу у Великобританії мотивувало лінгвістів у США на відповідні досягнення. Цим досягненням був Американський національний корпус, що вдалося наприкінці 90-х років ХХ століття. Цей лінгвістичний корпус відрізнявся певними особливостями, які були навіяні процесами інформатизації суспільства. Йдеться про особливості комунікації у віртуальному просторі через використання комп'ютерних технологій. Таким чином, в цей корпус були включені вже перші надбання цифрової епохи такі як веб-сторінки, Інтернет чати тощо.

На початку ХХІ століття почався сучасний етап динамічного розвитку корпусної лінгвістики, що було зумовлено ще більшою активізацією інформатизації сучасного світу. З початку ХХІ століття створення корпусів було спрямовано на те, щоб охопити ними не тільки англійську лінгвістку, а також інші мови світу. Було створено багато наукових праць, присвячених тематиці функціоналу лінгвістичних корпусів та їх можливостей щодо опанування певною мовою. Так сучасні дослідження у галузі корпусної лінгвістики присвячені вивченню різних аспектів мовознавства: лінгвістики тексту, комунікативної лінгвістики, етнолінгвістики тощо.

3. У національній корпусній лінгвістиці поки що відбувається процеси її становлення, хоча вже мають місце результати роботи як науковців-теоретиків, так і практиків у сфері українського мовознавства. Вітчизняні науковці проводять наукові дослідження у галузі корпусної лінгвістики як і зарубіжні дослідники за різними напрямками (лінгвістичні дослідження мережі- Інтернет за лінгвістичними критеріями, проблеми питання щодо використання текстових

корпусів у лінгвістичних дослідженнях тощо). Окремо слід звернути увагу і на те, що однією із актуальних тенденцій досліджень сучасної науки є комп'ютерна лінгвістика.

Отже, у сучасних реаліях корпусна лінгвістика набуває все більшої популярності, і за думкою фахівців вона здатна скласти конкуренцію традиційній філології. На нашу думку зазначені галузі взаємодоповнюють одна одну.

РОЗДІЛ 3. Корпусний підхід у навчанні англійської мови

3.1. Використання корпусів у навчанні англійської мови

Лінгвістичні корпуси, які є джерелами достатньо глибоких досліджень здатні значною мірою впливати на конструктивне викладання мови. Корпуси, які зорієнтовані на навчання іноземній мові, стають головним ресурсом для отримання лінгвістичних знань й умінь, тому останнім часом з'являється велика кількість прихильників серед тих, хто навчає англійській мові і тих, хто її вивчає (вчителі-учні, викладачі-студенти) [25, с. 169]. Зазначені особи все частіше звертаються до корпусів для здійснення швидкого пошуку та аналізу різного виду л інформації для виконання завдань з лінгвістики, а конкорданс слугує ефективним інструментарієм для успішного вивчення мови, зокрема англійською. Корпуси текстів використовується як потужний ресурс, де можна знайти різноманітні приклади вживання лексичних та граматичних одиниць, але за умовою, що є доступ до корпусів та необхідні навички роботи з корпусом. Лінгвісти пропонують виділяти наступні типи лінгвістичних корпусів; дослідницькі – для вивчення різних аспектів функціонування мовної системи; ілюстративні (в тому числі навчальні) – для підтвердження і обґрунтування лінгвістичних фактів; моніторні – для дослідження динаміки мовного матеріалу, проведення контент-аналізу; статичні – для дослідження стилів (авторські корпуси); мультимедійні – текст+відео+аудіо; корпуси паралельних текстів – для порівняльного аналізу оригіналів тексту та перекладу [15, с. 183].

Мовознавці виокремлюють три способи використання корпусів у навчанні і вивченні (іноземної) мови: 1) навчальні матеріали на основі даних корпусів; 2) ілюстративні приклади із корпусів; 3) вправи та завдання із використанням даних корпусу (тобто, навчання на основі даних – data-driven learning) [6, с. 39].

Так, у галузі навчальної лексикографії корпусна лінгвістика не лише впровадила нові методи аналізу мовного матеріалу, але і значно розширила межі наукового дослідження. Однією із останніх новітніх тенденцій у

лексикографічній практиці на сьогодні є розміщення у словниковій статті крім загальноприйнятої інформації про смислове значення мовних одиниць також й аналітичну інформацію про їх зв'язок з іншими словами та притаманну властивість бути більш-менш обмеженими у сполучуваності кожної одиниці з іншими словами.

Ініціатором першого словника англійській мові COBUILD (1987), що базується на корпусному підході щодо його створення, був Джон Синклер. Сьогодні ж переважна кількість словників укладається на основі даних лінгвістичних корпусів. Наприклад, практично всі відомі словники англійської мови (Collins, Webster, Macmillan і т.д.) створюються на матеріалі власних, закритих для загального доступу корпусів, котрі дозволяють зробити словник репрезентативним та відобразити в ньому останні тенденції в мові.

На сьогодні вже звичайною практикою стало використання корпусів для укладання довідкової літератури – граматик, навчальних словників та довідників як для носіїв мови, так і для тих, хто її вивчає. Граматики все більше уваги звертають на лексику, а словники (особливо навчальні) включають у статті словника й граматичну інформацію. На даний час вже існує декілька корпусобазованих граматик англійської мови, наприклад, загальних (Collins COBUILD English Grammar (1990); Longman Grammar of Spoken and Written English (1999)).

Таким чином, хоча це і не швидкий процес, проте все більше навчальних матеріалів на сьогоднішній день стають корпусорієнтованими.

В даному контексті має сенс звернути окрему увагу на особливості та проблеми застосування лінгвістичних корпусів, для вивчення англійської мови у закладах вищої освіти (далі – ЗВО). На думку фахівців, незважаючи на те, що застосування корпусів в академічних студентських групах має великий потенціал для ефективного засвоєння основних особливостей функціонування мовних одиниць у певних контекстах, система вищої освіти в Україні та в багатьох інших країнах не використовує цей потенціал повною мірою у навчанні іноземної мови [11, с. 206]; [13, с. 143].

Робота з корпусом може відрізнятися залежно від типу консультацій (під контролем викладача або за ініціативою студента), способів консультацій (усних та письмових) або місця, де проходить робота (аудиторна та позааудиторна робота студентів), тощо. Так, Корницька Ю. зауважує, що корпусний підхід у навчанні та вивченні англійської мови передбачає суттєву зміну ролей викладача та студента. Викладачеві спочатку потрібно навчити студентів працювати з корпусами, а надалі контролювати їх самостійну дослідницьку діяльність з виявлення граматичних правил або мовних закономірностей [8].

На сьогодні для навчання та вивчення англійської мови із застосуванням корпусів розроблена методика Міжнародної мовної школи «ESL». Однак на жаль використання корпусів «ESL» у ВНЗ у системі освіти є нечастим явищем, тому що не всі педагогічні працівники мають достатньо навичок для використання мовних корпусів у якості допоміжного засобу у вивченні англійської мови. Хоча ця практика повільно, але все ж такі поширюється у ВНЗ, зокрема вивчення англійської мови з використанням корпусів все більше стає частиною університетських курсів для студентів з рівнем Upper-Intermediate або Advanced, а також щодо вивчення іноземної мови у форматі факультативів.

Певна непопулярність застосування корпусів на заняттях з англійської мови в українських ЗВО пояснюється певними негативними чинниками. По-перше, не всі викладачі університету знають, як включити корпус у свій навчальний процес. По-друге, не всі студенти університету задоволені не зовсім конкретними відповідями, які вони отримують з великої кількості контекстів, тобто студентами потрібні додаткові пояснення. І по-третє, критика корпусів як потужного джерела лінгвістичного матеріалу з боку окремих науковців, також гальмує поширення практики викладання та вивчення іноземної мови з пріоритетним використанням мовних корпусів.

З точки зору методики, корпусне навчання дає кращі можливості для вищих навчальних закладів використовувати контекст як основу мовного спостереження та включення індуктивних методів. Перевага лексико-граматичного запиту в корпусі полягає в тому, що він надає безліч прикладів

елемента пошуку в контексті його використання. Однак корпус не зможе надати значення слова чи фрази. Це те, що студенти повинні самі виводити з багатьох прикладів, які генеруються. Таким чином, об'єднання роботи зі словником та з корпусом може становити методичну значимість.

Навчання через використання корпусів передбачає багато прямих і непрямих способів їх застосування. Безпосереднім чином відбувається застосування через викладання корпусної лінгвістики для студентів університетів у якості навчального предмета. Інший спосіб пов'язаний з використанням студентами програм-конкордансерів при виконують певні завдання, які передбачаються в контексті навчального матеріалу для вивчення мови. Також корпуси можуть суттєво допомогти при виконанні студентами індивідуальних дослідницьких проектів, в межах яких вони мають самостійно обрати тему, виділити з контексту корпусу певні зразки та здійснити власне аналітичне дослідження. Опосередковане використання корпусів у викладанні ESL включає в себе публікацію посилань, розробку матеріалів та мовне застосування.

Корпусне навчання здійснюється за допомогою спеціального програмного забезпечення, такого як MicroCord, Tact, WordSmith Tools, Monoconc, Microconcord, Monoconc Pro і Collins Cobuild Concordance Sampler.

Більшість програм дозволяє вносити корективи щодо кількості слів з обох сторін ключового слова або фрази, щоб можна було переглядати контекст та легко і швидко повернутися до початкової позиції, тобто до першого файлу, в якому зосереджений повний текст. Програмне забезпечення, як правило, полегшує упорядкувати рядки конкордансерів таким чином що можна вивчити лексико-граматичні структури, які пов'язані з ключовим словом.

Науковці вважають, що застосування корпусів надає можливість студентам ВНЗ підвищувати фонологічні компетентності, а також застосовувати лінгвістичні корпуси для формування навичок читання та письма [11, с. 209]; [18]. Як зазначає Маслова, студенти, використовуючи лінгвістичний

корпус, розвивають лексико граматичні навички в рамках проблемного підходу до навчання[10].

Таким чином, можна зробити висновок, що для застосування корпусів у викладанні англійської мови у ЗВО існує декілька способів. До них відносяться прямий і непрямий підходи до застосування корпусу. Один із способів передбачає викладання корпусної лінгвістики як навчальної дисципліни для студентів. Другий полягає в можливості для студентів використовувати програмно-конкорданси для виконання певних завдань та провадження самостійних досліджень.

Мовознавці вважають, що корпусний підхід є перспективним напрямом в галузі викладання іноземних мов у ЗВО, що дає можливість впровадження корпусних технологій в навчальний процес та науково-дослідну роботу. З його використанням пов'язана перспектива формування комунікативної компетенції студентів та підвищення якості іншомовної підготовки майбутніх фахівців [12, с. 196].

3.2. Можливості текстового корпусу англійської мови

В умовах інформатизації сучасного світу у мережі Інтернет є багато сайтів, на яких зібрані різноманітні корпусні ресурси: від посилань на існуючі корпуси до різноманітних програм для роботи чи обробки корпусних даних. Наприклад чіткість наочність одного з перших лінгвістичних корпусів, вже згаданого раніше Браунівського корпусу посприяли його широкій відомості та використанню як зразка для створення інших корпусів текстів [15, с. 68].

На думку мовознавців достатньо великі можливості для використання у викладацькій практиці має корпус Corpus of Contemporary American English, що в обсязі містить біля 600 млн мовних одиниць [6, с. 49].

Зазначений корпус є безкоштовним і для роботи з ним, як і з будь-яким іншим корпусом ресурсу, потрібна лише одна стандартна реєстрація. Залежно від вашого статусу – викладач чи студент, науковець, який працює з корпусом і

має відповідні публікації, чи просто викладач, ви матимете різний рівень доступу, що буде дозволяти різну щоденну кількість пошукових запитів у корпусі. Після того як надано необхідну інформацію, на електронну поштову адресу зацікавлена особа отримає підтвердження можливості доступу і можете розпочинати роботу. Важливо, що корпус має зручний інтерфейс і надає інструкції щодо користування різними опціями, щодо запису різних пошукових запитів тощо. Якщо є труднощі щодо опанування алгоритмами роботи конкретного корпусу, то у мережі Інтернет є достатньо навчальних відео (як правило, з англійської мови), які пояснюють як працювати з корпусом і як коректно зробити пошукові записи, щоб отримати результат, який у максимальному ступені відповідає інформаційним потребам користувача.

Виходячи з вище сказаного, можна стверджувати, що корпус можна позиціонувати достатньо потужним лінгвістичним ресурсом, що спроможний здійснювати пошук окремих лексем, словоформ, граматичних форм, словосполучень, отримувати інформацію про частоту одиниці у корпусі, у регістрах/регістрі, типову сполучуваність, синоніми, порівнювати частоту і сполучуваність одиниць та інше [20, с. 16].

З метою аналізу корпусів використовуються певні комп'ютерні програми – конкордансери, про які вже зазначалося вище. Серед них такі як LEXA, MonoConc, MicroConcord, TACT, WordSmith, WordCruncher, Manatee (Bonito) та інші, а також комп'ютерні програми, розроблені для аналітичної роботи з корпусом.

Отже, робота з корпусом здійснюється за допомогою спеціальних комп'ютерних програм – конкордансерів, які передбачають наявність корпусних менеджерів, значення яких полягає у наявності можливості щодо одержання необхідної інформації з корпусу. Корпусний менеджер визначають як специфічну пошукову системи, якому притаманні пошукові опції у корпусному масиві і надання необхідної статистичної інформації зацікавленим суб'єктам в зручному форматі. Пошук здійснюється у встановленому алгоритмі і його кінцеві результати можна побачити у вигляді горизонтальних рядків, а із певним

словом, що задане пошуком посередині. Ця алгоритм має назву «ключове слово у контексті [5, с. 93].

Таким чином здатність до пошуку корпусних менеджерів передбачає процес створення граматичних форм заданого слова. Задане до пошуку слово має конкретне граматичне значення (словоформ), також цей пошук здійснюється з метою встановлення словоформ в їх єдиній смислової єдності, а також у залежності від набору морфологічних ознак тощо, висновок результатів пошуку, збереження результатів пошуку в окремому файлі. Використання корпусів, як вже зазначалося вище, дозволяє не тільки вивчати певні лексеми у контекстах, а також й одержувати інформацію про їх частоту, спільне вживання, особливості поєднання тощо.

Результати пошуку видаються у вигляді конкордансу, де аналізована одиниця представлена в її контекстному оточенні та супроводжується статистичною інформацією (Додаток 1).

Виходячи з наведеного вище, можемо зазначити, що використання корпусів, які працюють за допомогою комп'ютерних програм для навчання та вивчення англійської мови та інших іноземних мов у сучасному світі є актуальним методикою як передання, так і отримання необхідних системних знань під час освітнього процесу (особливо у системі вищої освіти, де студенти більш самостійні у виконання поставлених завдань при вивченні іноземної мови та також приймають участь у науково-дослідницькій роботі).

3.3. Застосування лексичних корпусів у вивченні морфологічної будови англійських прикметників

Однією із властивостей, що притаманна лексичному корпусу є його можливість надати уявлення про побудову англійських лексем. Для виконання завдання, поставленого в даній роботі доцільно було б скласти лексичний корпус

англійських прикметників і таким чином проаналізувати особливості їх морфологічної побудови у сучасній англійській мові.

Отже, англійські прикметники можуть бути утворені за допомогою суфіксів, префіксів, таким чином відбувається процес словотвору, який називають афіксацією (тобто коли слова створюються шляхом додавання до основи словотворчих афіксів). Афіксація виділяють двох видів: 1. префіксація, тобто формування слів за допомогою префіксів; 2. суфіксація – формування слів за допомогою суфіксів. Афікси також класифікують за ознакою їх походженням (чи вони запозичені із іншої мови, чи походять із власної мови). Афікси також поділяються на продуктивні (тобто такі, що часто використовуються для створення нових слів) і непродуктивні (тобто такі, що рідко використовуються при утворенні слів або не використовуються зовсім у сучасній мові).

Спочатку розглянемо правила утворення англійських прикметників за допомогою суфіксів. Суфіксам притаманна така властивість, що вони можуть змінювати не тільки значення слова, а й частину мови, до якої це слово належить. Для створення прикметників в англійській мові використовуються наступні суфікси: –able, –ible, –al, –ant, –ent, –ary, –ory, –ate, –ed, –en, –ar, –ern, –ese, –ful, –ian, –ean, –ic, –ical, –ing, –ish, –ive, –less, –like, –ly, –ous, –y.

Розглянемо випадки утворення англійських прикметників із зазначеними суфіксами по чергово.

1) Основні випадки використання суфіксів –able, –ible: вони призначені для утворення від дієслів прикметники, що вказують на певну можливість або ж передають значення «здійснимий, той, що можна виконати». Наприклад, passable – прохідний, відкритий для проїзду, проходу; incredible – неймовірний. Лексичний корпус надає можливість отримати уявлення про побудову англійських лексем.

2) –able вживається, коли корінь слова, до якого приєднується цей суфікс, може використовуватися самостійно. Також, якщо слово закінчується на –e, голосний а може випадати (але на завжди). –Able завжди вживається перед твердими приголосними g (як в слові game) та c (як в слові cab). Якщо слово

закінчується на приголосний, то він може подвоюватися перед –able. Наприклад, notice – noticeable (помітний); advise – advisable (рекомендований, доцільний).

3) –ible приєднується до коренів, що не можуть бути використані самостійно, або ж у випадку виключення з правил використання суфіксу –able. Наприклад, access – accessible (доступний, досяжний); flex – flexible (гнучкий) (див. табл. 1):

Таблиця 1

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Passable	[ˈpɑː.sə.bəl]	Прохідний, відкритий для проїзду, проходу
2	Incredible	[ɪnˈkred.ɪ.bəl]	Неймовірний
3	Noticeable	[ˈnəʊtɪsəbəl]	Помітний
4	Advisable	[ədˈvaɪ.zə.bəl]	Рекомендований, доцільний
5	Accessible	[əkˈses.ə.bəl]	Доступний, досяжний
6	Flexible	[ˈfleks.ɪ.bəl]	Гнучкий
7	Bearable	[ˈbeə.rə.bəl]	Стерпний, терпимий
8	Impossible	[ɪmˈpɒsəbəl]	Неможливий

Наступний суфікс –al утворює прикметники, що передають певну якість чогось. За правилом він приєднується до іменників. Ось деякі приклади його вживання (див. табл. 2):

Таблиця 2

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Personal	[ˈpɜːsənəl]	Особистий, персональний
2	Brutal	[ˈbruː.təl]	Жорстокий, брутальний
3	Formal	[ˈfɔːml]	Формальний, офіційний
4	Central	[ˈsentrəl]	Центральний

Такі суфікси як –ant, –ent додаються до дієслів та формують прикметники, що мають значення певних характеристик, якостей предмета.

1) –Ant приєднується до дієслів, що закінчуються на –ate, а також до коренів їх іменників, що закінчуються на –ance, –ancy.

2) –Ent приєднується до коренів слів, що у формі іменника приєднують до себе суфікси –ence, –ency. Ось деякі приклади їх використання для побудови нових прикметників (див. табл. 3):

Таблиця 3

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Pleasant	[ˈpleznt]	Приємний
2	Resistant	[rɪˈzɪs.tənt]	Стійкий, міцний, той, що чинить опір
3	Different	[ˈdɪfrənt]	Різнманітний, різний
4	Permanent	[ˈpɜːmənənt]	Постійний, довготривалий
5	Hesitate (hesitant)	[ˈhezɪteɪt],[ˈhez.ɪ.tənt]	Нерішучий, той, що вагається
6	Brilliance (brilliant)	[ˈbrɪl.i.əns],[ˈbrɪliənt]	Блискучий, сяючий, видатний
7	Attendance (attendant)	[əˈten.dəns],[əˈten.dənt]	Супровідний, супутній
8	Fragrancy (fragrant)	[ˈfreɪgr(ə)nɪ],[freɪgr(ə)nt]	Запашний, духмяний
9	Intelligence (intelligent)	[ɪnˈtelɪdʒəns],[ɪnˈtelɪdʒənt]	Розумний
10	Adherence (adherent)	[ədˈhɪərəns],[ədˈhɪrənt]	В’язкий, клейкий

Особливість використання суфіксів –ary, –ory полягає в тому, що вони утворюють прикметники, які передають характеристику, якості предмета або його відношення до чогось.

1) Суфікс –ary використовується з такими коренями слів, які в формі іменника теж закінчуються на суфікс –ary, або ж такі корені самостійно, без суфіксів (однак, бувають виключення).

2) Суфікс –ory використовується з такими словами, що у формі іменника закінчуються на суфікси –or, –ion. Ось деякі приклади (див. табл. 4):

Таблиця 4

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Dietary	['daɪ.ə.tər.i]	Дієтичний
2	Momentary	['məʊ.mən.tər.i]	Моментальний, миттєвий
3	Compulsory	[kəm'pʌl.sər.i]	Обов'язковий
4	Migratory	[maɪgrətɔːri]	Мігруючий
5	Ordinary	['ɔːdnri]	Звичайний, повсякденний
6	Solitary	['sɒl.i.tər.i]	Самотній, одинокий, окремий
7	Necessary	['nesəsəri]	Необхідний
8	Contemporary	[kən'tempərəri]	Сучасний
9	Satisfaction (satisfactory)	[,sætɪs'fækʃn], [,sæt.ɪs'fæk.tər.i]	Задовільний
10	Anticipator (anticipatory)	[æn'tɪsɪpeɪt(ə)r], [æn'tɪsɪpeɪt(ə)rɪ]	Попередній, який очікується заздалегідь

Далі щодо вживання з суфіксу –ate, він додається до дієслів та іменників та утворює прикметники, що передають значення певної характеристики, ознаки або значення «мати щось». Ось деякі приклади прикметників, що створюються за допомогою цього суфіксу (див. табл. 5):

Таблиця 5

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Fortunate	['fɔː.tʃən.ət]	Щасливий, удачливий
2	Moderate	['mɒd.ər.ət]	Помірний, стриманий
3	Adequate	['ædɪkwət]	Адекватний
4	Deliberate	[dɪ'libərət]	Спланований, умисний, обачний

Суфікс –ed передає значення «підпадати під вплив», «мати певні характеристики, форму» і має відтінок пасивного стану. Він додається до дієслів та іменників. Можна надати наступні приклади (див. табл. 6):

Таблиця 6

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Interested	['intrəstɪd]	Зацікавлений
2	Amazed	[ə 'meɪzɪd]	Приголомшений, здивований
3	Arched	[ɑ : tʃt]	Аркоподібний

Такий суфікс як –en використовується для утворення дієприкметників від неправильних дієслів. Він часто не виокремлюється як окремий суфікс. Можемо надати такі приклади (див. табл. 7):

Таблиця 7

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Frozen	['frəʊzn]	Змерзлий, заморожений
2	Broken	['brəʊkən]	Зламаний
3	Written	['rɪtɪn]	Написаний
4	Brazen	['breɪ.zən]	Мідний, бронзовий

Суфікс –ar вживається для того, щоб передати значення відношення предмета до чогось, має значення «мати якості чогось». Часто він приєднується до іменників або ж до коренів латинського походження. Ось деякі приклади (див. табл. 8):

Таблиця 8

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Lunar	['lu : nər]	Місячний
2	Solar	['səʊ.lər]	Сонячний
3	Polar	['pəʊ.lər]	Полярний, полюсний
4	Popular	['pɒpjələ(r)]	Популярний

Призначення суфіксу –ern в тому, що він вказує на приналежність до частин світу. Ось деякі приклади його прикметників, що утворюються з цим суфіксом (див. табл. 9):

Таблиця 9

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Northern	['nɔ:ðən]	Північний
2	Southern	['sʌðən]	Південний
3	Eastern	['i:stən]	Східний
4	Western	['westən]	Західний

Суфікс –ese вживається для того, щоб вказати на національну або територіальну приналежності чогось, зокрема він додається до назв країн. Ось деякі приклади прикметників з цим суфікси (див. табл. 10):

Таблиця 10

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Japanese	[,dʒæpə'ni:z]	Японський
2	Vietnamese	[,vjet.nə'mi:z]	В'єтнамський
3	Chinese	[tʃaɪ'ni:z]	Китайський

Суфікс –ful передає значення певної характеристики, якості або ж значення «бути наділений чимось». Він додається до іменників. Можна навести наступні приклади використання цього суфіксу (див. табл. 11):

Таблиця 11

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Beautiful	['bju:tɪfl]	Красивий
2	Playful	['pleɪ.fəl]	Грайливий, веселий
3	Successful	[sək'sesfl]	Успішний, вдалий
4	Skillful	['skɪlfəl]	Майстерний, умілий, досвідчений

Суфікси –ian (–ean) утворюють слова, які означають національну або територіальну приналежність. Ось декілька прикладів (див. табл. 12):

Таблиця 12

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Korean	[kə'riən]	Корейський
2	Estonian	[es'təʊ.ni.ən]	Естонський

3	Italian	[i'tæɪ.jən]	Італійський
---	---------	-------------	-------------

Суфікси –ic, –ical також утворюють прикметники за певними правилами, а саме:

1) Суфікс –ic утворює прикметники, що передають певну ознаку чогось та мають значення «викликаний чимось». Він додається до іменників. Ось деякі приклади (див. табл. 13):

Таблиця 13

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Basic	['beɪsɪk]	Базовий, основний
2	Athletic	[æθ'let.ɪk]	Атлетичний
3	Scientific	[,saɪən'tɪfɪk]	Науковий

2) Суфікс –ical також вказує на певну ознаку чогось. Він також приєднується до іменників, утворюючи прикметники. Ось декілька прикладів вживання зазначеного суфікса (див. табл. 14):

Таблиця 14

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Magical	['mædʒɪ.kəl]	Магічний, чарівний
2	Logical	['lɒdʒɪkəl]	Логічний
3	Historical	[hɪ'stɔ:rɪkəl]	Історичний

3) Слід зазначити, що суфікси –ic, –ical здебільшого мають синонімічне значення. Однак, пару слів з такими суфіксами можуть відрізнитися за значенням. На жаль, не існує чіткого правила їх використання, тому значення синонімічних прикметників з суфіксами –ic, –ical слід запам'ятовувати та перевіряти за словником. Ось обрані приклади (див. табл. 15):

Таблиця 15

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Classic (classical)	['klæsɪk], ['klæs.ɪ.kəl]	Класичний, взірцевий, античний
2	Historic (historical)	[hɪ'stɔr.ɪk], [hɪ'stɔrɪkəl]	Той, що має історичне значення; розповідний
3	Economic (economical)	[,i:kə'nɒmɪk], [,i:kə'nɒm.ɪ.kəl]	Хазяйський, ощадливий, економний

Щодо суфікса –ing, то він утворює прикметники зі значенням «визивати ефект, емоції». Він додається до дієслів. За цим правилом можемо надати такі приклади (див. табл. 16):

Таблиця 16

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Interesting	['ɪntrəstɪŋ]	Цікавий
2	Exciting	[ɪk'saɪtɪŋ]	Захоплюючий
3	Amazing	[ə'meɪzɪŋ]	Дивовижний

Суфікс –ish використовується з метою утворення слів, що також як і суфікс –ese вказують на національну приналежність або ж передають легку ознаку предмета. Ось деякі приклади таких прикметників (див. табл. 17):

Таблиця 17

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Finnish	['fɪn.ɪʃ]	Фінський
2	Spanish	['spæɪn.ɪʃ]	Іспанський
3	Childish	['tʃaɪl.dɪʃ]	Дитячий, інфантильний

Наступний суфікс –ive передає значення «визивати ефект», «мати якість», «здібність» і додається до дієслів з метою утворення прикметників. Ось декілька прикладів створених за допомогою такого суфіксу прикметників (див. табл. 18):

Таблиця 18

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Attractive	[ə'træktiv]	Привабливий
2	Creative	[kri'eɪ.tɪv]	Креативний, творчий
3	Selective	[sɪ'lektɪv]	Який обирає

Наступний суфікс *-less*, особливість його вживання в тому, що він утворює прикметники, які вказують на відсутність певної ознаки, якості. Слід зазначити, що цей суфікс утворює прикметники від іменників. Ось приклади утворених з ним прикметників (див. табл. 19):

Таблиця 19

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Fearless	['fiə.ləs]	Безстрашний
2	Hopeless	['həʊp.ləs]	Безнадійний
3	Homeless	['həʊm.ləs]	Безпритульний

Особливість вживання суфіксу *-like* в тому, що він здатний утворювати прикметники, які вказують на схожість, подібність чогось до чогось. Даний суфікс також утворює прикметники від іменників. Ось декілька їх прикладів (див. табл. 20):

Таблиця 20

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Lifelike	['laɪf.laɪk]	Як живий
2	Childlike	['tʃaɪld.laɪk]	Невинний, щирий
3	Ladylike	['leɪ.di.laɪk]	Вихована, як справжня леді

Суфікс *-ly* передає значення подібності чогось до чогось, а також значення «той, що повторюється з певною частотністю. Він додається до іменників. Ось декілька прикладів, створених з його використанням прикметників (див. табл. 21):

Таблиця 21

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Friendly	['frendli]	Мирний, дружній
2	Daily	['deili]	Щоденний
3	Monthly	['mʌn.θli]	Щомісячний

Особливість суфіксу –ous в тому, що він утворює прикметники від іменників, що виражають певні якості та мають значення «бути наділеним певною якістю». Ось декілька прикладів (див. табл. 22):

Таблиця 22

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Dangerous	['deɪndʒərəs]	Небезпечний
2	Poisonous	['pɔɪzənəs]	Отруйний
3	Nervous	['nɜ:vəs]	Нервовий

Наступний суфікс –у використовується тоді, коли потрібно надати словам значення «мати ознаку». Він утворює прикметники від іменників. Можемо навести наступні приклади (див. табл. 23):

Таблиця 23

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Sporty	['spɔ:tɪ]	Спортивний
2	Dirty	['dɜ:tɪ]	Брудний
3	Classy	['kla:si]	Класний, шикарний, стильний

Утворення прикметників за допомогою префіксів. Префіксація, як словотвір, полягає в модифікації основи, до якої префікс приєднується. Як і суфікси, префікси розрізняються за своїм походженням: вони можуть походити з власної мови або бути іншомовними.

Отже, в англійській мові існує префікс a– запозичений для грецької мови, що має значення протилежності. Наприклад: amorphous, anomalous, apetalous і так

далі. Цей префікс вживається переважно у складі запозиченого слова. Ось деякі прикладів за цим правилом (див. табл. 24):

Таблиця 24

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Amorphous	[ə'mɔːfəs]	Аморфний, некришталевий
2	Anomalous	[ə'nɒm.ə.li]	Ненормальний, неправильний
3	Apetalous	[a'petalas]	Пелюстковий

Префікси англійської мови використовуються для утворення нових слів. Вони можуть змінювати значення слова, але в більшості випадків вони не змінюють частину мови, до якої це слово належить. Префікси стоять перед коренем слова і часто приєднуються до дієслів, прикметників, іменників та прислівників.

Не існує чітких правил приєднання префіксів, так як префікси, що використовуються в англійській мові були запозичені з французької, грецької та латинської мов, тому випадки вживання слів з різними префіксами потрібно запам'ятовувати. Значення англійських префіксів полягає в тому, що вони у значному ступені сприяють при запам'ятовуванні нових слів. Наприклад: *impolite* – невічливий, нечемний, *antiaircraft* – протиповітряний.

Серед префіксів виділяють так звані заперечні.

Заперечні префікси. Префікси *un-*, *in-*, *im-*, *il-*, *ir-*, *a-*, *non-*, *dis-*, а також *mis-* вживаються для утворення заперечної форми слова або його антоніма. В більшості випадків вони приєднуються саме до прикметників. В реченні використання таких префіксів можна замінити заперечною часткою *not*.

Найчастіше за інші префікси в англійській мові використовується префікс *un-*. Він приєднується до слів, що можуть починатися як з голосного, так і з приголосного звуків. Ось деякі приклади (див. табл. 25):

Таблиця 25

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Unhelpful	[ʌn'hɛlp.fəl]	Некорисний, даремний
2	Unknown	[,ʌn'nəʊn]	Невідомий
3	Uncomfortable	[ʌn'kʌmfɪtəbl]	Некомфортний
4	Unfinished	[ʌn'fɪn.ɪʃt]	Незакінчений

Наступний префікс *in-* використовується зі словами, що починаються з голосних (окрім *i* та *u*) та приголосних. Можна надати наступні приклади утворених прикметників з використанням префікса *in* (див. табл. 26):

Таблиця 26

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Accurate (inaccurate)	['ækjərət], [ɪ'næk.jʊ.rət]	Неточний
2	Organic (inorganic)	[ɔ:'gæn.ɪk], [ɪn.ɔ:'gæn.ɪk]	Неорганічний
3	Appropriate (inappropriate)	[ə'prəʊpriət], [ɪn.ə'prəʊ.pri.ət]	Непідходящий, невідповідний
4	Sane (insane)	[seɪn], [ɪn'seɪn]	Ненормальний
5	Definite (indefinite)	['defɪnət], [ɪn'def.ɪ.nət]	Невизначений
6	Decent (indecent)	['di:sənt], [ɪn'di:sənt]	Неналежний, непристойний

Щодо префіксу *im-*, то він приєднується до слів, що починаються тільки на приголосні *m* та *p*. Можна навести такі приклади за цим правилом (див. табл. 27):

Таблиця 27

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Moral (immoral)	['mɔrəl], [ɪ'mɔrəl]	Аморальний
2	Mobile (immobile)	['məʊbəl], [ɪ'məʊ.bəl]	Нерухомий
3	Possible (impossible)	['pɒsəbl], [ɪm'pɒsəbl]	Неможливий
4	Polite (impolite)	[pə'laɪt], [ɪm.pəl'aɪt]	Нечемний, неввічливий

5	Patient (impatient)	['peɪʃnt] [ɪm'peɪʃ(ə)nt]	Нетерплячий
---	---------------------	--------------------------	-------------

Далі визначимо правило використання префікса *il-*, він вживаються зі словами, що починаються з приголосного *l*. Ось такі приклади можна навести у даному випадку (див. табл. 28):

Таблиця 28

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Legal (illegal)	['li:gl], [ɪ'li:gl]	Нелегальний
2	Logical (illogical)	['lɒdʒɪkl], [ɪ'lɒdʒɪ.kəl]	Нелогічний
3	Legible (illegible)	['ledʒɪ.bəl], [ɪ'ledʒɪ.bəl]	Нечіткий, нерозбірливий
4	Literate (illiterate)	['lɪt.ər.ət], [ɪ'lɪt.ər.ət]	Неписьменний, безграмотний
5	Legitimate (illegitimate)	[lə'dʒɪt.ɪ.mət], [ɪl.ɪ'dʒɪt.ə.mət]	Незаконний, нелегітимний

Наступне правило стосується префікса *ir-*, який вживаються тільки з тими словами, що починаються з приголосного *r*. Ось приклади його використання щодо утворення прикметників (див. табл. 29):

Таблиця 29

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Regular (irregular)	['regjələ(r)], [ɪ'reg.jə.lər]	Неправильний
2	Responsible (irresponsible)	[rɪ'spɒnsəbl], [ɪr.ɪ'spɒn.sɪ.bəl]	Безвідповідальний
3	Relevant (irrelevant)	['reləvənt], [ɪ'rel.ɪ.vənt]	Невідповідний, недоречний, той, що не має відношення
4	Rational (irrational)	['ræʃ.ən.əl], [ɪ'ræʃ.ən.əl]	Нераціональний

5	Replaceable (irreplaceable)	[rɪ'pleɪsəbəl], [ˌɪr.ɪ'pleɪ.sə.bəl]	Незамінний
6	Revocable (irrevocable)	[rɪ'vəʊkəbəl], [ɪ'rev.ə.kə.bəl]	Непогоджений
7	Reversible (irreversible)	[rɪ'vɜː.sə.bəl], [ˌɪr.ɪ'vɜː.sɪ.bəl]	Незворотний
8	Resistible (irresistible)	[rɪ'zɪstəbəl], [ˌɪrɪ'zɪstəbəl]	Непереможний
9	Removable (irremovable)	[rɪ'muː.və.bəl], [ˌɪrɪ'muː.və.bəl]	Невикорінний
10	Retrievable (irretrievable)	[rɪ'triː.vəbəl], [ˌɪr.ɪ'triː.və.bəl]	Безповоротний

Наступний префікс a-, він приєднується до тих слів, що починаються з приголосних. Він має значення відсутності певної якості. Ось деякі приклади його використання (див. табл. 30):

Таблиця 30

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Political (apolitical)	[pə'litɪkl], [ˌeɪ.pə'lit.ɪ.kəl]	Аполітичний
2	Sexual (asexual)	['seksjuəl], [ˌeɪ'sek.sju.əl]	Асексуальний, безстатевий
3	Moral (amoral)	['mɒrəl], [ˌeɪ'mɒr.əl]	Аморальний

Особливість використання префіксу non- характеризується тим, що він може стояти як перед голосним, так і перед приголосним звуком. Префікс вказує на заперечення або відсутність чогось, певної якості. Ось декілька прикладів з використанням зазначеного префікса (див. табл. 31):

Таблиця 31

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Conformist (nonconformist)	[kən'fɔː.mɪst], [ˌnɒn.kən'fɔː.mɪst]	Інакомислячий, дисидент, бунтар

3	Descript (nondescript)	[dɪ'skript], ['nɒn.dɪ.skript]	Невизначений, таке, що важко визначити
4	Non-alcoholic	[,nɒn.æɪ.kə'hɒl.ɪk]	Безалкогольний
5	Non-aggressive	['nɒnə'ɡresɪv]	Неагресивний

Правило використання префікса dis- визначає, що він приєднується до слів, які починаються з голосного або приголосного звуків. Префікс вказує на протилежність дії, якості. Ось деякі приклади його вживання (див. табл. 32):

Таблиця 32

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Disadvantageous	ˌdɪsədʒvənətɪdʒəs	Невигідний
2	Disorganized	dɪs'ɔ:rgənəɪzd	Неорганізований
3	Dispassionate	dɪs'pæʃənət	Безпристрасний

Префікс mis- використовується, коли потрібно вказати на неправильність чогось. Він вживається перед всіма звуками: приголосними та голосними. Ось деякі приклади (див. табл. 33):

Таблиця 33

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Mischievous	'mɪʃɪvəs	Пустотливий
2	Miscellaneous	ˌmɪsəlɪniəs	Неоднорідний
3	Misappropriated	ˌmɪsə'prɔ:prɪətɪd	Привласнений

Правило використання префіксу re-, полягає в тому, що він вказує на повторюваність дії і на українську мову часто перекладається префіксом «пере». Ось деякі приклади вживання даного префіксу з прикметниками (див. табл. 34):

Таблиця 34

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Rebellious	rɪ'beljəs	Бунтарський
2	Readable	'ri:dəbl	Читабельний
3	Reasonable	'ri:z(ə)nəb(ə)l	Розумний

Префікс *so-* вказує на певну дію, що виконується кимось або чимось. Ось деякі приклади його використання (див. табл. 35):

Таблиця 35

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Cobwebby	['kɑ:b,webi:]	Павутинний
2	Cobbled	['kɑ:blɪd]	Брукована
3	Cooperative	[kəʊ'pɹ.ə.r.ə.tɪv]	Спільний, об'єднаний

Правило вживання префіксу *ex-* в тому, що він в більшості випадків приєднується до іменників і передає значення «колишній», «попередній», «минулий». У цьому значенні префікс завжди пишеться через дефіс. У реченні префікс *ex-* може замінитись на прикметник *former* (попередній).

До того ж префікс *ex-* також передає значення «ззовні», «за межами», «назовні», а також «точно», «абсолютно». В цьому значенні префікс завжди пишеться разом зі словом без дефісу, адже в більшості випадків воно не вживається без префіксів. Ось деякі приклади (див. табл. 36):

Таблиця 36

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Ex-president	[eks-'prezɪdənt]	Екс-президент, попередній президент
2	Ex-boyfriend	[eks-'bɔɪfrend]	Колишній хлопець
3	Ex-wife	[,eks'waɪf]	Колишня дружина

Такий префікс як *over-* вказує на надмірність, перевищення, перебільшення чогось, над, понад чогось або якщо щось знаходиться під чимось.

А префікс *under-* використовується як антонім до суфікса *over-* та перекладається як «недо-», «під-».

Щодо префіксу *sub-*, то він означає, що певний предмет знаходиться під чимось, підпорядкування чогось чомусь, певний підрозділ, а також має значення

«майже». Ось приклади утворення прикметників з використанням зазначених префіксів (див. табл. 37):

Таблиця 37

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Overconfident	[əʊvə'kɒnfɪdənt]	Занадто впевнений
2	Underweight	[ˌʌn.də'weɪt]	Недостатня вага
3	Subtropical	[ˌsʌb'trɒp.ɪ.kəl]	Субтропічний

Правило вживання префіксу *super-*, передбачає, що він передає значення того, що щось знаходиться над чимось, зверху, перевищення норм або ж вищості за якістю, розміром, зверхності чогось над чимось.

Слід також приділити увагу особливостям вживання префіксів *hyper-* і *hypo-*.

1) Префікс *hyper-* використовується для позначення перебільшення, перевищення чогось, він синонімічний до префікса *super-*. Він часто використовується в наукових термінах та перекладається як «над», «дуже», «гіпер».

2) Префікс *hypo-* протилежний за значенням до префікса *hyper-* і вказує на щось нижче норми, те, що знаходиться знизу, або ж слабе вираження певних якостей. Він також переважно використовується в наукових термінах. Ось деякі приклади (див. табл. 38):

Таблиця 38

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Supernatural	[ˌsuː.pə'nætʃ.ər.əl]	Надприродний, надприродне явище
2	Hyperactive	[ˌhaɪ.pər'æk.tɪv]	Гіперактивний, надактивний
3	Hypersonic	[ˌhaɪpɜː'səʊnɪk]	Надзвуковий
4	Hypoallergenic	[haɪpəʊ'ælər'dʒenɪk]	Гіпоалергенний
5	Hypodermic	[ˌhaɪ.pə'dɜː.mɪk]	Підшкірний

Такі префікси як ultra– та infra– протилежні за значенням та загалом використовуються в наукових термінах. За своїм значенням вони подібні до префіксів hyper– та hypo–.

1) Префікс ultra– означає щось, що знаходиться за межами чогось, над, понад чимось, щось крайнє. Слова з таким префіксом перекладаються як «зверх», «ультра».

2) Префікс infra– вказує на щось, що знаходиться нижче, в межах чогось, під, нижче певного показника. Слова з таким префіксом перекладаються як «під», «інфра». Ось деякі приклади (див. табл. 39):

Таблиця 39

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Ultrasonic	[,ʌl.trə'sɒn.ɪk]	Ультразвуковий
2	Ultrafast	[,ʌl.trə'fɑːst]	Надшвидкий
3	Infrared	[,ɪn.frə'red]	Інфрачервоний

Префікси pre– та post– є парними антонімами.

1) Префікс pre– несе значення передування чогось чомусь, те, що стоїть перед чимось, або було до чогось.

2) Префікс post– вказує на те, що щось стоїть, йде, відбувається після чогось. Ось деякі приклади їх вживання (див. табл. 40):

Таблиця 40

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Prehistoric	[,priː.hɪ'stɔr.ɪk]	Доісторичний
2	Prewar	[,pri'wɔr]	Довоєнний
3	Postgraduate	[,pəʊst'grædʒ.u.ət]	Аспірантський

Префікси inter–, intra–, trans– за тим значенням, що надають слову, можуть бути синонімами.

1) Префікс *inter-* несе значення «серед чогось», «між певними групами» і вказує на зв'язки та взаємодію між певними групами та поняттями.

2) Префікс *intra-*(*intro*) передає значення «усередині», «в межах чогось».

3) Префікс *trans-* несе значення «через щось»: переміна, передача, перехід з одного стану в інший, а також зв'язки, з'єднання різних предметів, явищ тощо.

Ось деякі приклади використання їх з прикметниками (див. табл. 41):

Таблиця 41

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	International	[,intə'næʃnəl]	Міжнародний
2	Intracranial	,intrə'kreɪniəl]	Внутрішньочерепний
3	Transnational	[,trænz'næʃ.ən.əl]	Транснаціональний

Слід приділити увагу також префіксам *pro-*, *retro-*, *anti-*, тобто правилам їх використання з прикметниками.

1) Префікс *pro-* часто використовується для позначення руху, просування вперед або значення підтримки певної ідеї: «за щось», «в підтримку».

2) Префікс *retro-* використовується в значенні «назад», «позаду».

3) Префікс *anti-* передає значення «проти». Він є антонімом для префікса *pro-*. Ось деякі приклади (див. табл. 42):

Таблиця 42

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Prospective	[prə'spek.tɪv]	Майбутній
2	Retroflex	['retrə'fleks]	Загнутий назад
3	Antiaircraft	[,æn.ti.'eəkrɑ:ft]	Протиповітряний, зенітний

Такий префікс як *extra-* вказує на надмірність певної якості, вихід за межі, додатковість чогось або ж найвищий ступінь певної якості предмету. Він часто використовується з прикметниками.

Щодо префіксу *out-*, то він передає значення «поза», «назовні», а також «бути або робити щось краще за інших», «перевершувати». Цей префікс часто

додається до дієслів, іменників та прикметників. Ось деякі приклади їх використання щодо утворення з ними прикметників (див. табл. 43):

Таблиця 43

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Extracurricular	[, ek. strə. kə' rɪk. jʊ. lər]	Позапрограмний, позакласний, факультативний
2	Extraordinary	[ɪk' strɔ: dnri]	Надзвичайний, екстраординарний
3	Outstanding	[aʊt' stændɪŋ]	Видатний

Префікси *hemi-*, *semi-*, *demi-* передають схоже значення: значення чогось неповного, зробленого наполовину. Однак, вони відрізняються за своїм походженням.

1) Префікс *hemi-* частіш за все зустрічається в наукових термінах та передає значення фізичної симетричної половини чогось, того, що було поділено «наполовину», «напів». Він був запозичений з грецької мови.

2) Латинський префікс *semi-* окрім значення половини або дії, виконаної наполовину, передає значення неповної дії: «практично», «по суті», «злегка», «трохи», «до певної міри».

3) Французький префікс *demi-* передає значення «половина», «наполовину», «пів» та використовується зі словами, що стосуються сфери мистецтва, моди, типографії, а також в військових термінах або інших термінах, що прийшли з французької мови. Ось деякі приклади (див. табл. 44):

Таблиця 44

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Haemetic	[hɪ' mætɪk]	Гематичний
2	Semicircular	[sem. i' sɜ: .kju. lər]	Напівкруглий
3	Demi-lance	['demi : lɑ: ns]	Короткий опис

Префікси mono–, multi– є парними антонімами.

- 1) Префікс mono– вказує на щось одиничне, поодиноке, неподільне та єдине.
- 2) Префікс multi– передає значення чогось численного, неоднорідного, того, що складається з багатьох частин. Ось деякі приклади (див. табл. 45):

Таблиця 45

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Monochromic	[ˈmɔ:nəkrəʊmɪk]	Однофарбовий
2	Multicolor	[mʌltɪˈkɒləɹ]	Багатобарвний
3	Multiway	[ˌmʌltiˈweɪ]	Багатоканальний

Правило вживання префіксів mini–, micro–, macro– полягають у наступному:

- 1) Префікс mini– вказує на зменшену копію чогось або щось маленьке за розміром.
- 2) Префікс micro– передає значення чогось, що має дуже маленькі розміри, таке, що важко помітити неозброєним оком.
- 3) Префікс macro– є своєрідним антонімом до micro– та вказує на щось велике, помітне, довготривале. Ось деякі приклади (див. табл. 46):

Таблиця 46

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Minimal	[ˈmɪn.ɪ.məl]	Мінімальний
2	Microwave	[ˈmaɪ.krə.weɪv]	Мікрохвильовий
3	Macroscopic	[ˌmæk.rəˈskɒp.ɪk]	Макроскопічний

Такий префікс як en– відрізняється від інших префіксів англійської мови тим, що він може змінювати частину мови, до якої належить слово. Він часто приєднується до іменників та прикметників, утворюючи таким чином дієслова. Префікс en– передає значення «уводити в певний стан», «оточувати», «наділяти чимось». Перед приголосним r префікс en– змінюється на префікс er–. Ось деякі приклади (див. табл. 47):

Таблиця 47

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Emphatic	ɪm'fætɪk	Емфатичний
2	Emptiest	'emptɪst	Найпорожніший
3	Emulsive	ɪ'mʌlsɪv	Емульсивний

Прикметники, які пишуться через дефіс (складні прикметники). З англійської – Compound Adjectives. Всі складні прикметники відрізняються тим, що для їх утворення використовується дефіс. Він потрібен, щоб уникнути двозначності в реченні. Складні прикметники (Compound Adjectives) утворюються за допомогою складання двох або більше основ слів. Ось їх деякі приклади (див. табл. 48):

Таблиця 48

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Well-known	['wel nəʊn]	Добре відомий
2	Good-looking	[,gʊd'lʊk.ɪŋ]	Гарний
3	Ukrainian-speaking	[ju:'kreɪ.ni.ən- 'spi:kɪŋ]	Україномовний

Для формування складних прикметників можуть використовуватися як прикметники, так і іменники та дієслова в різних формах. Головне, правильно полягає в тому, щоб з'єднати дві частини: 1) adjective + noun = short-learn time, long-distance call; 2) adjective + V1 + ing = slow-moving pedestrian, English-speaking stranger; 3) adjectives + V3 = well-done homework, double-cooked fish; 4) noun + adjective = cruelty-free cream, pet-friendly restaurant.

Для того, щоб визначитися з тим, чи потрібно ставити дефіс між певними словами чи ні, слід подивитися, де саме стоїть прикметник. Так, після іменника прикметник вживається без дефіса. Наприклад: He stayed in the hotel with five stars (Він зупинився в готелі з двома зірками). Якщо прикметник стоїть перед

іменником, то дефіс слід поставити. Наприклад: He stayed in five-star hotel (Він зупинився в п'ятизірковому готелі).

Для того, щоб краще зрозуміти правила про складні прикметники в англійській мові, доцільно розглянути певні приклади: 1) This is a well-dressed woman (Ця жінка одягнена зі смаком, тобто добре одягнена); 2) James is an easy-going person (Джеймс – веселий хлопець); 3) Only hard-working people can achieve high goals (Тільки працьовиті люди можуть досягти високих цілей). Якщо в складному прикметнику є іменник, то воно вживається в однині. Наприклад: two-year-old boy – дворічний хлопчик.

На питання уживання прикметників в контексті також вважаємо доцільним звернути увагу в даному контексті. Призначення прикметників полягає в тому, що вони використовуються в контексті для описання іменників. Знаючи, на які типи поділяються прикметники в англійській мові, можна зрозуміти та запам'ятати, в якому порядку вони використовуються в реченні перед іменником. Якщо в українській мові, тобто у контексті українських речень ми не надаємо цьому великого значення порядку вживання прикметників, що описують іменник, то в англійській мові порядок іменників перед прикметником дуже важливий, а вживання не за встановленим порядком вважається помилкою, враховуючи те, що в англійській мові перед іменником можна використовувати більше одного прикметника. Існують певні стандарти, які регулюють порядок вживання прикметників, щоб кожен прикметник мав належне місце стосовно іменника.

Отже, загальне правило наголошує про те, що описуючи іменник в англійській мові, спершу вживаються прикметники, які виражають власну думку (тобто, суб'єктивні іменники, що виражають точку зору): 1) загальне/перше враження; 2) специфіка предмета. Далі вживаються описові прикметники (об'єктивне описання) в такому порядку: 3) розмір предмета; 4) вік предмета; 5) форма; 6) колір; 7) походження; 8) матеріал; 9) призначення. Також, коли у нас є присвійний іменник (тобто іменник, який вказує на те, кому належить цей предмет), його вживають перед усіма прикметниками.

Таким чином, можемо прописати певний порядок вживання прикметників в контексті: 1) перше враження + 2) специфіка + 3) розмір + 4) вік) + 5) форма + 6) колір + 7) походження + 8) матеріал + 9) призначення. Наприклад: 1) Modern new American computer (власна думка, вік, походження); 2) Fashionable brandnew round leather bag (специфіка, вік, форма, матеріал); 3) Small black dress (розмір, колір); Tom's comfortable new Japanese car (присвійний іменник, специфіка, вік, колір, походження).

Але з вище зазначених правил є певні виключення. Коли ми маємо лише дві характеристики предмета – власна думка та розмір, то спочатку перед іменником ми вживаємо прикметник, що описує розмір предмета, а потім той, що виражає власну думку. Ось деякі приклади: 1) Small comfortable table (маленький зручний стіл); 2) Large beautiful mountain (велика чудова гора); 3) Big scary beast (велике страшне чудовисько).

Якщо в реченні є два або більше прикметників, які описують колір, ми повинні використовувати сполучник and. Наприклад: 1) a black and blue dress (чорно-синя сукня); 2) yellow, white and green socks (жовті, білі та зелені шкарпетки. Існують також деякі усталені правила щодо порядку прикметникових кольорів, наприклад, чорний і білий (не білий чорний); червоний, білий і синій.

Порядок прикметників в англійській мові може дещо відрізнятись, але вище були розглянуті ті стандарти, які зазвичай використовуються.

Наступним логічним етапом при виконання практичної частини даної роботи має бути створення міні-моделі лексичного корпусу за допомогою програмного забезпечення, що містить англійські прикметники. Ця частина роботи позиціонується як спеціальна частина.

Для того, щоб створити зазначений лексичний корпус було встановлено програму АBBYY Lingvo хб для створення електронного словника за допомогою зазначеного програмного забезпечення. Далі покроково : для початку потрібно зайти в цю програму, відкрити АBBYY TUTOR, де було запропоновано декілька напрямів для роботи, а саме: тренування граматики, граматичні теми та АBBYY

TUTOR: Words (En-Uk); далі було обрано напрям ABBYY TUTOR, де на стартовому екрані визначено напрями алгоритму роботи програми: «тренування граматики» та «вивчаємо слова». Обираємо алгоритм «вивчаємо слова» (ABBYY TUTOR: WORDS (En-Uk)).

Після обрання вказаного алгоритму роботи програми «вивчаємо слова» (ABBYY TUTOR: WORDS (En-Uk)) було створено електронний словник (див. рис. 1):

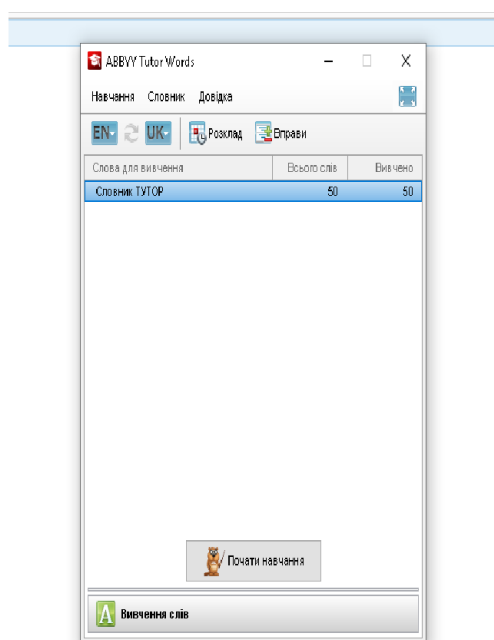

Рис. 1 Створення електронного словника

Далі в цьому словнику було обрано опцію перекладу з англійської мови на українську і присвоєно йому номінал «Словник ТУТОР» (див. рис. 2):

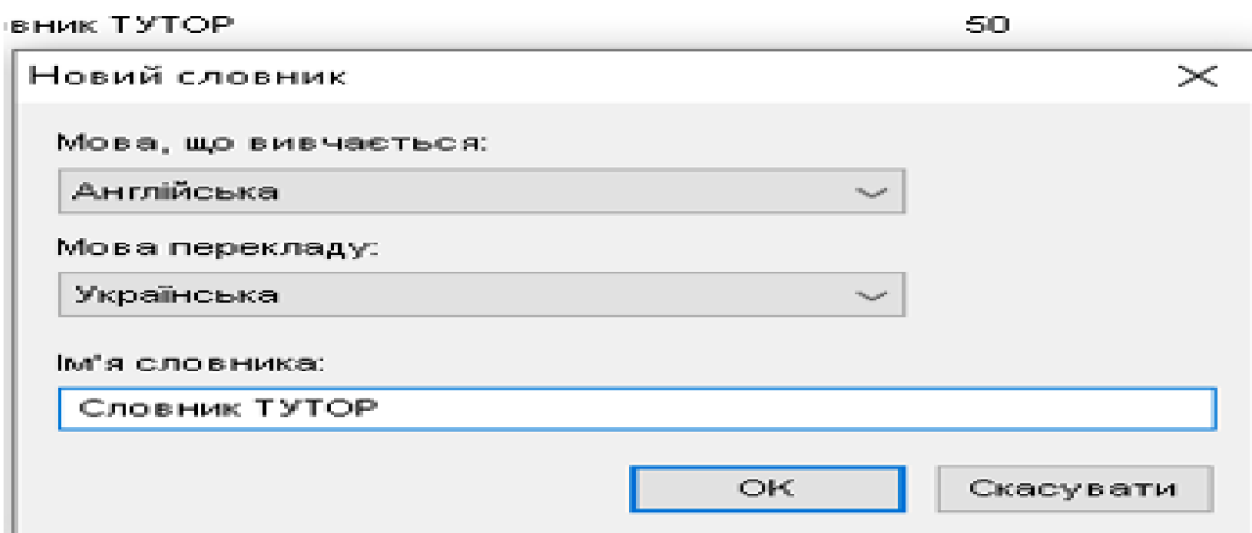

Рис. 2 Опція перекладу з англійської мови на українську

Після цього було заповнено словник, в який додано 50 прикметників в такому форматі як: слово (словосполучення), переклад, транскрипція, частина мови, приклад і опція «Знаю або не знаю» (див. Додаток 2).

Має сенс також у контексті даного алгоритму наочно продемонструвати приклад створення слова Diachronic, яке включене в словник через використання комп'юторної програми ABBYY TUTOR як показано нижче, де визначається слово (словосполучення) – Diachronic, переклад – Діахронічний, транскрипція - |, daɪə'krɑ:nɪk|, частина мови – Прикметник, приклад – Діахронічний метод, а саме (див. рис. 3):

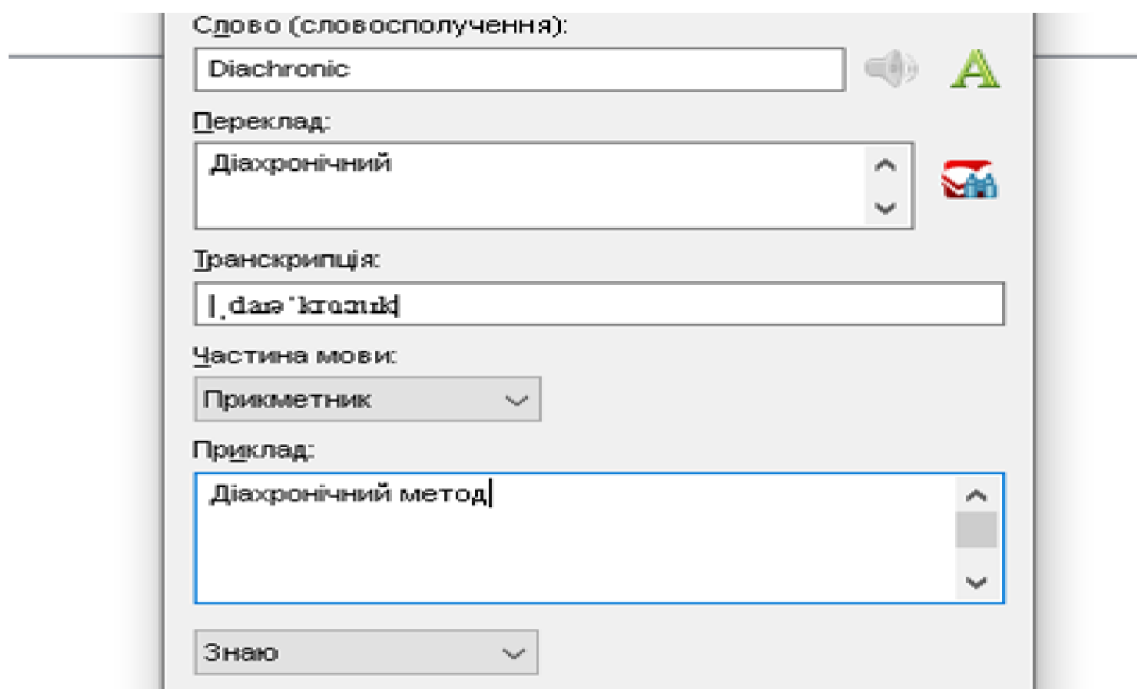

Рис. 3 Приклад створення слова у словнику з його вживанням

Таким чином, був створений словник англійських прикметників з перекладом. Робота зі створеним словником передбачає різні можливості: окрім вищезазначеної опції перекладу можливо також здійснити перевірку коректності перекладу; редагування картки навчального словнику; видалення картки; поповнення словника; додавання з історії в свій навчальний словник слова та словосполучення із Історії ABBYY Lingvo; друк створеного навчального словника (або його частини). (див. рис. 4):

Редактор словника: Словник TUTOR (En-Uk)

Слово	Переклад	Статус	%
Adequate	Адекватний	✓ Знаю	100
Amateur	Аматорський	✓ Знаю	100
Amazed	Приголомшений	✓ Знаю	100
Amorphous	Аморфний	✓ Знаю	100
Anomalous	Аномальний	✓ Знаю	100
Antiaircraft	Протиповітряний	✓ Знаю	100
Apetalous	Пелюстковий	✓ Знаю	100
Blue-eyed	Блакитноокий	✓ Знаю	100
Brazen	Мідний	✓ Знаю	100
Central	Центральний	✓ Знаю	100
Compulsory	Обов'язковий	✓ Знаю	100
Diachronic	Діахронічний	✓ Знаю	100
Dietary	Дієтичний	✓ Знаю	100
Different	Різноманітний	✓ Знаю	100
Eastern	Східний	✓ Знаю	100
Formal	Формальний	✓ Знаю	100
Fortunate	Щасливий	✓ Знаю	100
Frozen	Змерзлий	✓ Знаю	100

Введіть слово для пошуку або створення картки

Створити Редагувати Видалити Додати з історії Друк

Рис. 4 Словник англійських прикметників з перекладом та вказівкою на можливості роботи з ним

Окрему увагу має сенс звернути на використання ABBYY TUTOR для вивчення слів. Після запуску ABBYY Lingvo TUTOR програма дозволяє обрати навчальний словник та запустити відповідний урок щодо вивчення слів. Із запуском уроку відкривається картка першого слова або словосполучення з навчального словника. У вікні, що відкривається вводиться переклад певного слова або словосполучення. Після цього використовується опція щодо перевірки коректності перекладу. Далі можливий перехід до наступного слова або словосполучення і для цього потрібно використати опцію «Наступне» (див. рис.

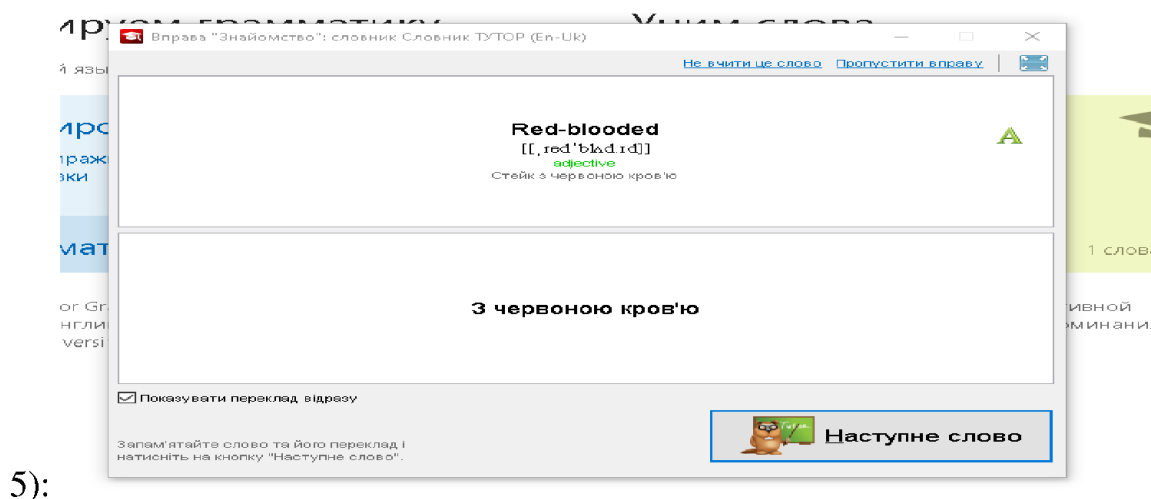

Рис. 5 Приклад слова з уроку щодо вивчення слів

Таким чином, вивчаються слова, що поступово наповнюють словник. Протягом першого уроку буде продемонстровано 7 слів, які можна вивчати та повторювати (див. рис. 6):

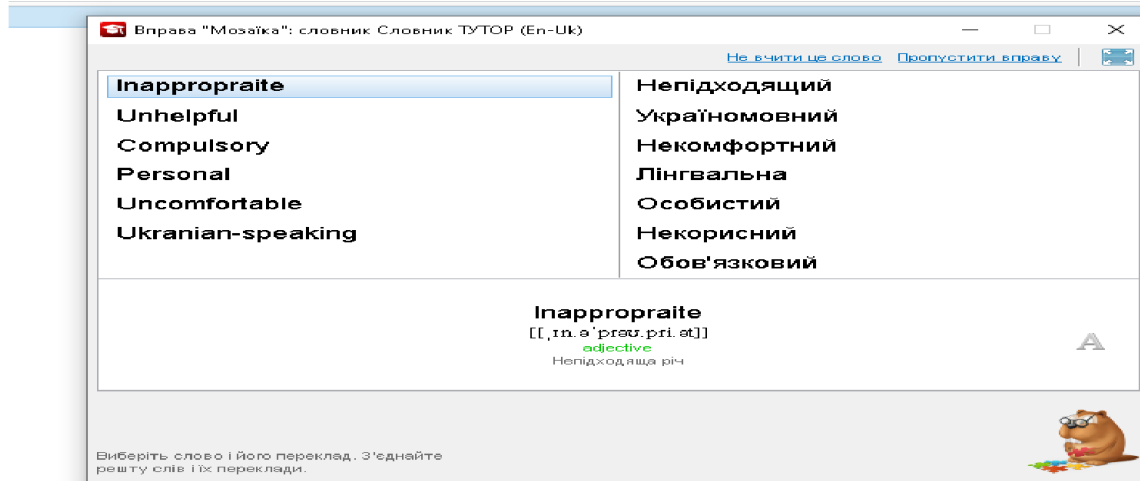

Рис. 6 Перелік слів для вивчення та повторення

Останній крок – збереження словника у форматі xls та pdf (див. рис. 7)

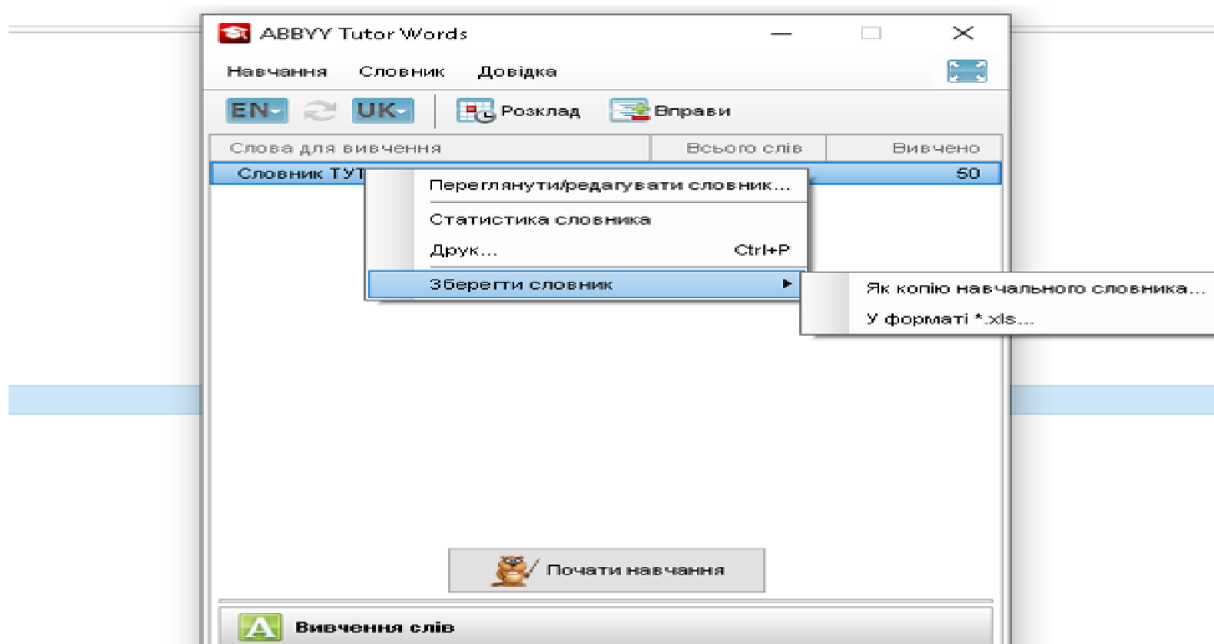

Рис. 7 Збереження словника

Отже, у зазначеному вище алгоритмі було створено електронний словник як лексичний корпус з використанням програми ABVYY Lingvo x6 (Додаток 2).

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 3

Після аналізу питання використання корпусів у вивченні англійської мови можна зробити висновки:

1. Корпуси текстів слугують потужним ресурсом реальних прикладів вживання різноманітних лексичних та граматичних одиниць, за умови, що зацікавлені особи (викладачі, студенти та ін.) мають доступ до корпусів та володіють технічними навичками роботи з корпусом. Мовознавці виокремлюють три способи використання корпусів у навчанні і вивченні (іноземної) мови: 1) використання навчальних матеріалів на основі даних корпусів; 2) використання наочного матеріалу приклади із корпусів; 3) використання для виконання завдань з певних навчальних дисциплін у межах освітнього процесу.

2. На сьогодні переважна кількість словників укладається на основі даних лінгвістичних корпусів. Відомі словники англійської мови створені вже з використанням методів корпусної лінгвістики. Такий підхід є конструктивним, оскільки дозволяє зробити словник актуальним за змістом та зручним у використанні.

3. Використання лінгвістичних корпусів має велике значення у навчанні та вивченні англійської мови. Однак як в нашій країні, так і в інших країнах світу їх потенціал використовується не достатньо активно у викладанні та вивченні іноземних мов.

4. Лінгвістичний корпус це такий ресурс, що дозволяє здійснювати пошук окремих лексем, словоформ, граматичних форм, словосполучень, отримувати інформацію про частоту одиниці у корпусі, типову сполучуваність, синоніми, порівнювати частоту і сполучуваність одиниць та інше.

5. Для аналізу корпусів використовуються певні комп'ютерні програми – конкордансери, які розроблені із спеціальною метою – проведення аналітичної роботи з корпусом.

6. Таким чином, конкордансери використовуються для отримання що надають необхідної інформації з корпусу. Функціонал програми забезпечують корпусні

менеджері, які працюють як пошукова система корпусу. Вони збирають потрібну користувачеві інформацію, результатом їх роботи є аналітичний матеріал, що включає завдану для пошуку мовну одиницю, контекст щодо її вживання та необхідну статистику.

7. В практичній частині роботи відповідно до визначеного завдання було проаналізовано правила морфологічної побудови прикметників з використанням двох видів афіксації; суфіксації та префіксації, тобто додання до основи слова словотворчих афіксів (суфіксів та префіксів). Суфіксація – це утворення прикметників за допомогою численних суфіксів. У роботі були визначені загальні правила суфіксації та правила утворення англійських прикметників з використанням таких суфіксів: : –able, –ible, –al, –ant, –ent, –ary, –ory, –ate, –ed, –en, –ar, –ern, –ese, –ful, –ian, –ean, –ic, –ical, –ing, –ish, –ive, –less, –like, –ly, –ous, –y. Також були наведені приклади утворення прикметників з кожним з перелічених суфіксів, наданий переклад прикметників та їх транскрипція, що надало можливість більш повного уявлення про різноманітні варіанти утворення лексем як абстрактних одиниць для морфологічного аналізу.

8. В практичній частині роботи, як зазначено, приділено увагу й префіксації, яка передбачає словотвір за допомогою префіксів, що додання їх до основи слова перед його коренем та використовуються для утворення прикметників шляхом приєднання до дієслів та прикметників. Для створення прикметників використовується багато різних префіксів, що призначені для акцентування на значення певних прикметників. Префікси приєднуються до прикметників за різними правилами, які потрібно запам'ятовувати, але такий підхід значно сприяє вивченню англійських слів. Кожний із наведених, як приклад, прикметників з транскрипцією і їх перекладом, утворених з різними префіксами, надав можливість в цьому переконатися.

9. Вивчаючи морфологічну побудову прикметників, необхідно було також визначитися з правилами так званих складних прикметників (з англ. Compound Adjectives), які утворюються за допомогою складання двох або більше основ слів (наприклад, well-known, good-looking). Щоб сформулювати складний прикметник

можна використати для цього різні частини мови, тобто і прикметники, і іменники, і дієслова в різних формах. Також стосовно вживання складних прикметників з дефісом або без нього використовується така формула: якщо у реченні прикметник стоїть після іменника, то він вживається без дефіса, але якщо прикметник у контексті знаходиться перед іменником, то дефіс в цьому випадку необхідно поставити.

10. Ще одна особливість стосовна вживання англійських прикметників в контексті, яку було розглянуто у роботі стосується порядку їх черговості для описання (характеристики) певного іменника. Якщо порівняти описання українського іменника через використання для цього певних прикметників, то черговість вживання їх у контексті з цією метою немає ніякого значення. Але якщо йдеться про описання в англійському контексті за допомогою прикметників певного іменника, то черговість їх застосування відповідних прикметників підпорядковується певним правилам. Спочатку вживається прикметник, що вказує на власну думку, потім на розмір предмету, що описується, потім вживається прикметник, що вказує на вік, надалі на форму, колір, походження матеріал, призначення. У роботі наведені відповідні приклади, щодо порядку використання англійських прикметників у контексті. Окрім визначеного загального правила також зазначається на виключення з нього. Вони стосуються випадків, коли є тільки дві характеристики предмета щодо власної думки про нього та його розмір, тоді перед іменником потрібно у першу чергу вжити прикметник, що описує розмір предмету, а потім той, який характеризує власну думку про нього. А також, якщо в реченні є два або більше прикметників, які описують колір, ми маємо між ними поставити сполучник and.

11. У спеціальній частині роботи описано, як за допомогою комп'ютерної програми АВВУ Lingvo х6 було створено електронний лексичний корпус (словник) англійських прикметників з їх перекладом та транскрипцією. Було визначено різноманітні можливості роботи зі словником (переклад, перевірка коректності перекладу, редагування картки навчального словнику; видалення картки, поповнення словника тощо).

ВИСНОВКИ

Після вивчення питань, визначених поставленим завданням в даній роботі ми можемо зробити наступні висновки:

1. Корпусна лінгвістика є галуззю прикладного мовознавства, що ставить за мету вивчення керівних положень (принципів) щодо побудови, обробки та експлуатації даних лінгвістичних корпусів (корпусів текстів) із використанням сучасних комп'ютерних технологій, а також розроблення методики збору писемних та усних текстів, різних способів їх збереження та аналізу. Отже, корпусну лінгвістику можна позиціонувати як науку, яка вивчає створення корпусів текстів та їхнє використання. Ключовим для корпусної лінгвістики є поняття корпусу текстів, який можна визначити як значну за обсягом, представлену в електронному вигляді, уніфіковану, структуровану, розмічену та філологічно-компетентну сукупність мовних даних, що призначені для вирішення конкретних, лінгвістичних завдань.

2. Серед піднапрямів в корпусних дослідженнях слід виділити дослідження на різних мовних рівнях – фонетичному, морфологічному, лексико-семантичному та синтаксичному. Це пов'язано з тим, що базою для лінгвістичних досліджень є певна інформаційно-довідкова система, створена із усних та писемних текстів в електронній формі, призначених для лінгвістичного аналізу та описання. Враховуючи це слід зазначити, що основою корпусної лінгвістики є розроблення теоретичних засад і практичних прийомів побудови, машинного опрацювання, експлуатації та аналізу мовних даних, оформлених як корпус текстів.

3. Вивчення історичного аспекту корпусної лінгвістики дозволило виділити етапи її розвитку. Так, історія виникнення електронних корпусів зазнала стадію ранньої доцифрової (як її ще називають докомп'ютерної) корпусної лінгвістики, коли відбувається формування її теоретичних засад та практичних навичок виникнення напряму й створення текстових зібрань для лінгвістичного дослідження переважно на паперових носіях. Перший період її розвитку починається з 1910 року і закінчується на початку 60-х років (1910-1960 рр.).

Після виділення першого етапу розвитку корпусної лінгвістики, зокрема розглядання періоду ранньої корпусної лінгвістики (1920-1960 рр.) слід перейти до другого етапу її становлення, який почався з 60-х років і продовжується у XXI столітті. Із аналізу використаних у дослідженні джерел можна дійти висновку про те, що переважна кількість досліджень у сфері сучасної лінгвістики розпочиналася на матеріалі англійської мови, і це було пов'язано з бажанням мовознавців зробити прорив у лінгвістичних дослідженнях, висунути новаторські ідеї, цьому значною мірою сприяв і активний розвиток технологій в 60-80-х роках XX століття. У США в 60-ті роки XX ст. почався період формування корпусної лінгвістики, який був ознаменований становленням так званої трансформаційної генеративної граматики (ТГГ), поява ж корпусних студій була критично прийнята представниками прихильниками ТГГ.

4. Змістовними лінгвістичними корпусами 60-х років XX ст. були Браунівський корпус (the Brown Corpus), створений в Браунівському університеті в США та його англійський аналог – Ланкастерсько-Осло-Бергенський корпус (the Lancaster-Oslo-Bergen Corpus). 70-ті роки XX століття характеризуються повільним темпом розвитку корпусних досліджень. Це було пов'язано з обмеженими можливостями розвитку комп'ютерної техніки на той період. Наприкінці 80-х років у Великобританії був створений перший мега-корпус, що задав новий стандарт для представницьких корпусів – Британський національний корпус (British National Corpus). Цей корпус характеризується обсягом 100 млн. слів. Створення Британського національного корпусу посприяло створенню аналогічного Американського національного корпусу у 1999 році (the American National Corpus). Після 2000-х років почався вже сучасний етап стрімкого розвитку корпусної лінгвістики, що пов'язано з активними процесами інформатизації, що активно відбувалися у сучасному світі, і це було пов'язано зі стрімким розвитком комп'ютерних технологій. У цей час корпуси створені для багатьох мов світу, а наукові праці написані у галузі лексичної граматики, лексикографії та навчання мові, когнітивної лінгвістики, тощо. На сьогодні базовані на корпусні лінгвістиці дослідження проводяться для

вивчення значення слова, фразеології, синтаксичних властивостей граматичних структур, особливостей відображення мовних одиниць тощо.

5. Після аналізу питання використання корпусів у навчанні та вивченні англійської мови зроблено висновки про те, що корпуси текстів слугують для цього потужним ресурсом, зокрема для визначення реальних прикладів вживання тих чи інших лексичних та граматичних одиниць, за умови, що є доступ до корпусів та навички роботи з корпусом, перш за все у викладачів іноземної мови. Було зроблено висновки про те, що мовознавці виокремлюють три підходи щодо використання корпусів у навчанні і вивченні іноземної мови: використання навчальних матеріалів на основі даних корпусів; використання наочних (ілюстрованих) прикладів із корпусів; 3) із використанням даних корпусу виконання вправ та різних завдань. Не зважаючи на те, що практиками дидактики вже доведено, що використання лінгвістичних корпусів має велике значення у навчанні та вивченні англійської мови, однак на сьогодні з цією метою вони використовуються на думку фахівців в недостатньому ступені. Як правило, це пов'язано з практичних навиків щодо їх використання.

6. Корпус є потужним лінгвістичним ресурсом тому, що дозволяє здійснювати пошук окремих лексем, словоформ, граматичних форм, словосполучень тощо. Для здійснення аналізу корпусів використовуються певні комерційні комп'ютерні програми – конкордансери, наприклад, LEXA, MonoConc, MicroConcord, TACT, WordSmith, WordCruncher, Manatee (Bonito) та інші. Робота з корпусом здійснюється за допомогою спеціальних програмних засобів – корпусних менеджерів, що надають різноманітні можливості по одержанню необхідної інформації з корпусу.

7. З метою вивчення корисного функціоналу лінгвістичних корпусів, зокрема щодо їх використання у вивченні морфологічної будови англійських лексем, на прикладі англійських прикметників у практичній частині нашої роботи було проведено аналіз їх утворення шляхом афіксації (префіксації та суфіксації). Матеріалом для практичної частини нашої роботи слугували 294 лексичних

одиниці англійських прикметників, які були утворені за допомогою суфіксів, префіксів та через дефіс (складні прикметники).

8. Вивчення правил суфіксації дозволяє системно вивчати матеріал щодо вивчення особливостей використання суфіксів в утворенні англійських прикметників, надає можливість класифікувати їх в залежності від призначення, особливостей вживання цих частин мови у різних контекстах або з урахуванням стилю мовлення (науковий, розмовний, художній, епістолярний, публіцистичний тощо).

9. Аналітика створення англійськи прикметників за допомогою префіксів також сприяє вивченню англійської лексики, сприяє коректному їх вживанню в письмовому матеріалі та дозволяє виділяти смислове навантаження окремих англійських прикметників.

10. В контексті практичного аналізу морфологічної побудови англійських прикметників було звернено увагу на правила утворення складних англійських прикметників (Compound Adjectives), які можуть бути утворені за допомогою складання двох або більше основ слів, наведені їх приклади з транскрипцією, виділено сферу їх застосування.

11. Розглянуто у практичній частині питання особливостей вживання англійських прикметників у контексті, якщо їх використовують для характеристики предмета, надало більш глибоке уявлення про загальні правила та виключення, що стосуються порядку застосування цих частин мови в англійському контексті. В англійській філології схема застосування прикметників передбачає принциповий підхід, що полягає у коректній черговості їх вживання.

12. В цілому проведений аналіз морфологічної побудови англійських прикметників в практичній частині роботи у значному ступені сприяє вивченню та запам'ятовуванню іноземних слів, а також засвоєнню чисельних правил їх утворення шляхом приєднання суфіксів та префіксів, правил створення складних прикметників (Compound Adjectives) та вживання їх у контексті. На наш погляд,

цей аналіз створює аналітично-довідкову систему, що може претендувати певною мірою на корпусний підхід у вивченні англійської мови.

13. У спеціальній частині даної роботи були отримані практичні навички щодо створення електронного словника через використання програмного забезпечення ABBYY Lingvo x6. У словник входить 50 англійських прикметників, які були утворені з використанням більшості можливих афіксів. Програми спрямована на вивчення слів, у своїх можливостях передбачає їх переклад, перевірка коректності перекладу, поповнення словника тощо. Порядок створення електронного словника за допомогою комп'ютерної програми описаний покроково з вказівкою на певні опції, що були застосовані та з наочним демонструванням у контексті даної роботи сканованих зображень цих опцій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабкова Т. В. Корпус текстів: основні аспекти визначення. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. Вип. 29. 2014. С. 11–20. URL:http://mova.info/corpus_papers/bobkova-corpus.pdf.
2. Бобер Н. М. Корпусний підхід у контексті досліджень прикладної лінгвістики. Актуальні питання іноземної філології: наук. журн. Луцьк: Східноєвропейський національний ун-т імені Лесі Українки, 2018. Вип. 8. С. 34–40.
3. Демська-Кульчицька О. Дещо про класифікацію текстових корпусів. Наукові записки. 2004. № 1(11). С. 153–157. URL:<http://eumair.ucma.edu.ua/server/api/core/bistream/ae0b2474-1b67-b6b4-667e94a0/content>.
4. Демська –Кульчицька О. Основи національного корпусу української мови: монографія. – Київ, 2005. – 218 с.
5. Жуковська В. В. Вступ до корпусної лінгвістики: навчальний посібник / В.В. Жуковська. – Житомир; Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013 URL:http://eprints.zu.de/ua/18909/1/korpusna_lingv.pdf.
6. Жуковська В.В. Застосування корпусних технологій у навчанні та вивченні іноземної мови. Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання мови і літератури. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка. 2018. С. 39–50.
7. Капінус Л.М. Байло І. Я. Використання текстових корпусів у лінгвістичних дослідженнях. URL:http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/25/part_1/44pdf.
8. Корницька Ю. А. Лінгвістичний корпус в навчанні іноземних мов. «Modern trends and innovations in foreign language teaching». April 12, 2018. Kyiv, 2018. P. 91-97. Київ: КПІ ім. І. Сікорського URL:<http://www.kamts1.kpi.ua/ru/node/2459pdf>.

9. Лук'янець Г. Г. Основні напрямки сучасних корпусних досліджень мови та перспективи їх подальшого розвитку. Наукові праці НУХТ. 2012. № 44. С. 127, 133. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20143/1/20.pdf>.

10. Маслова Т. Інструменти корпусної лінгвістики у навчанні і дослідженні іноземних мов. Smart-освіта: ресурси і перспективи: Матеріали II Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 23 листопада 2016 р.): тези доповідей. Київ: Київ. торгово-економ. ун-т. ім. І. Сікорського. 421. с. (С. 277–280). URL: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/maslova_instrumenty.pdf.

11. Прийма Л.Ю. Чупріна К.С. Застосування корпусного підходу на заняттях англійської мови у закладах вищої освіти. Актуальні проблеми сучасної медицини. Вісник української медичної стоматологічної академії. 2019. Т. 19. Вип 2 (66). С. 206–209. DOI: 10.31718/2077-1096.19.2.206/

12. Романюк С. Трофімчук В. Корпусний підхід у навчанні іноземних мов в ЗВО. Іноватика у вихованні. Вип. 13. Т. 1. 2021. С. 191–198. URL: <http://C:/Users/allal/downloads/Романюк+Трофімчук+192–199.pdf>.

13. Саєнко Н. С. Корпусний підхід у навчанні іноземних мов у технічному університеті. Педагогічні науки, теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 1. С. 142–151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_1_22.

14. Саєнко Н. Формування самоконтролю студентів у розвиваючому навчанні іноземних мов. Збірник наукових праць. В: Педагогічна освіта: теорія і практика. 2014. 1 (16). Кам'янець-Подільський. С. 182–187.

15. Сінявська А. Лісна Т. Дидактичний аспект використання лінгвістичних корпусів у процесі навчання іноземної мови. Львівська політехніка. 2019. № 2 (9). С. 66–73.

16. Степанова І. С. Корпусні дослідження в сучасній лінгвістичній парадигмі. Вінницький національний тех. ун-т. 2019. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27793/7126.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

17. Aarts J. Theory and Practice in Corpus Linguistics/Jas Aarts, Willem Meijs. Journal Computational Linguistics. 1991. Volume 17. Issue. P. 99–103.

18. Babych S. Textual cohesion patterns for developing reading skills. Multiple affordances of language corpora for data-driven learning. 2019. Vol. 69. PP. 155–182.
19. Baker M. Corpora in translation studies. An overview and suggestions for future research/Mona Baker. Target. 1995/ # 7 (2). P. 223–243.
20. Bennett G. R. An introduction to corpus linguistics. University Michigan Press (ELT). 2010. p. 22.
21. Chomsky N. The Master and His Performance. Intercultural Pragmatics.1993. P. 111.
22. McEnery T. Wilson A. Corpus Linguistics An introduction/ T. McEnery, A. Wilson. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001. – 235 p.
23. McEnery T., Xiao R., Tono Y. Corpus-based Language Studies: an Advanced Resource Book / T. McEnery, R. Xiao, Y. Tono. – London: Routledge, 2006. – 386 p.
24. Meyer Ch. F. Pre-electronic corpora. Corpus Linguistics. International Handbook. Edited by A. Ludeling, M. Kyto. 2008. Volume 1. P. 1–15.
25. Zaki M. Corpus-based language teaching and learning: Applications and implications. American University of Sharjah. International journal of .2020. P. 169-172. DOI: 10.1111/ijal.12316.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Приклад конкордансу слова witnessed

1	y told Tom Jones that he had never before	witnessed	a Cabinet scene like it. All who were
2	the early decades of the twentieth century	witnessed	an increase in the power of medical m
3	uld be drawn up carefully and signed and	witnessed	in a particular way. If you write it
4	the first attitude has been	witnessed	in the 1930s and during one more rece
5	nk had recovered from the breakdown we	witnessed	in late 1986 and, despite the months al
6	fought essentially on national issues and it	witnessed	the return not only of a reforming Libe
7	The last year of Ayliffe's Presidency	witnessed	the fulfilment of one of the BDDA's ea
8	eneration after the coming of Cyrus which	witnessed	the most brilliant speculations of the
9	dirt, gloom and misery as I never before	witnessed	Queen Victoria had the curtains of h
10	ood that this small Year Niner has been	witnessed	to and moves on to his next victim

Таблиця з прикметниками

№	Слово	Транскрипція	Переклад
1	Diachronic	ˌdaɪəˈkraːnɪk	Діахронічний
2	Amateur	ˈæmətər	Аматорський
3	Linguistic	lɪŋˈɡwɪstɪk	Лінгвальна
4	Passable	ˈpɑːsəbəl	Прохідний
5	Incredible	ɪnˈkred.ɪ.bəl	Неймовірний
6	Noticeable	ˈnəʊtɪsəbəl	Помітний
7	Personal	ˈpɜːsənl	Особистий
8	Formal	ˈfɔːml	Формальний
9	Central	ˈsentrəl	Центральний
10	Pleasant	ˈpleznt	Приємний

№	Слово	Транскрипція	Переклад
11	Resistant	rɪˈzɪs.tənt	Стійкий
12	Different	ˈdɪfrənt	Різноманітний
13	Dietary	ˈdaɪ.ə.tər.i	Дієтичний
14	Momentary	ˈməʊ.mən.tər.i	Моментальний
15	Compulsory	kəmˈpʌl.sər.i	Обов'язковий
16	Fortunate	ˈfɔː.tʃən.ət	Щасливий
17	Moderate	ˈmɒd.ər.ət	Помірний
18	Adequate	ˈædɪkwət	Адекватний
19	Interested	ˈɪntrestɪd	Зацікавлений
20	Amazed	əˈmeɪzd	Приголомшений

№	Слово	Транскрипція	Переклад
21	Red-blooded	ˌredˈblʌd.ɪd	З червоною кров'ю
22	Frozen	ˈfrəʊzn	Змерзлий
23	Brazen	ˈbreɪ.zən	Мідний
24	Lunar	ˈluː.nər	Місячний
25	Solar	ˈsəʊ.lər	Сонячний
26	Polar	ˈpəʊ.lər	Полярний

27	Northern	['nɔ:ðən]	Північний
28	Southern	['sʌðən]	Південний
29	Eastern	['i:stən]	Східний
30	Japanese	[,dʒæpə'ni:z]	Японський

№	Слово	Транскрипція	Переклад
31	Amorphous	[ə'mɔ: fəs]	Аморфний
32	Anomalous	[ə'nɒm.ə.li]	Аномальний
33	Apetalous	[a'petalas]	Пелюстковий
34	Impolite	[,ɪm.pəl'aɪt]	Неввічливий
35	Antiaircraft	[,ænta'jer ,kræft]	Протиповітряний
36	Unhelpful	[ʌn'hɛlp.fəl]	Некорисний
37	Uncomfortable	[ʌn'kʌmf.təbl]	Некомфортний
38	Unfinished	[ʌn'fɪn.ɪʃt]	Незакінчений
39	Inaccurate	[ɪ'næk.jʊ.rət]	Неточний
40	Inorganic	[,ɪ.n.ɔ:'gæ.n.ɪk]	Неорганічний

№	Слово	Транскрипція	Переклад
41	Inappropriate	[,ɪ.n.ə'prəʊ.pri.ət]	Непідходящий
42	Indecent	[ɪn'deɪ.tʃ.ɪ.nət]	Непристойний
43	Immoral	[ɪ'mɔrəl]	Аморальний
44	Immobile	[ɪ'məʊ.baɪl]	Нерухомий
45	Impossible	[ɪm'pɒsəbl]	Неможливий
46	Well-known	['wel nəʊn]	Добре відомий
47	Good-looking	[,gʊd' lʊk.ɪŋ]	Гарний
48	Blue-eyed	[blu: -aɪd]	Блакитноокий
49	Ukrainian-speaking	[ju: 'kreɪ.ni.ən- 'spi:kɪŋ]	Україномовний
50	Three-day	[,θri:deɪ]	Триденний